БУХЫ ОРОНУУДАЙ ПРОЛЕТАРИНАР, НЭГЭДЭГТЫ!

Бурят-Монголой ҮНЭН

ВКП(б)-гэй ОБЛАСТНОЙ БА ГОРОДСКОЙ КОМИТЕДҮҮДЭЙ, БУРЯТ-МОНГОЛОЙ АССР-эй ВЕРХОВНО СОВЕДЭЙ ОРГАН.

№ 245 (6174)
ДЕКАБРИИН 8
ПЯТНИЦА
1950 он

Сэн 20 мунгэн.

МҮНӨӨДЭРЭЙ НОМЕРТО:

Депутадуудта кандидадуудтаяа һунгагшадай уулзалганууд

Ажалшадай депутадуудай нютагай Соведүүдтэ һунгаха һунгуулиин кампаниин далайса улам улам үргэдэжэ байна. Энэ кампаниин үедэ манай арадай политическэ эдэбхинь тон ехээр ургаба.

Мүнөө үедэ депутадуудта кандидадуудтаяа һунгагшадай уулзалгын суглаанууд бүхы советскэ оронойманай нютаг бүхэндэ тон ехэ дэбжэлтэтэйгээр ба баяр баясхалангай оршон байдалда үнгэржэ байна. Эдэ суглаанууд хадаа Ленин — Сталинай партиие тойрон советскэ арадай нигтаар жагсаһаниие, коммунистнууд ба партийнабэшэ хүнүүдэй сталинска блогой түгэлдэр хүсые тэршэлэн харуулна.

Депутадуудта кандидадуудтаяа һунгагшадай уулзалгын суглаанууд һунгуулиин кампанида ехэ удхашанартай байна. Эдэ уулзалгануудай болоходо үргэн олон һунгагшад өөһэдынгөө кандидадуудай ажал хүдэлмэритэй ба общественнэ ажал-ябуулгатай һайнаар танилсана, тэдэнээ нюураараа мэдэдэг болоно.

Манай арад болбол Ленин — Сталинай партяар хүмүүжүүлэгдэһэн өөрынгөө эрхим хүбүүд басагадые ажалшадай депутадуудай нютагай Соведүүдэй депутадуудта кандидадуудаар дэбжүүлһэн байна. Депутадуудта кандидадууд болбол промышленностиин ба транспортын стахановецууд, ажалай новаторнууд, хүдөө ажахын түрүүшүүл, советскэ интеллигенциин эрхим түлөөлэгшэд мүн. Тиимэһээ һунгагшад хадаа уулзалгын суглаанууд дээрээ өөһэдынгөө кандидадууд тухай үнэн зүрхэнэйнгөө халуун үгэнүүдые хэлэнэ.

Һаяхан Зэдын аймагай «Коммунизм» колхозой гэшүүд аймагай Соведтэ өөһэдынгөө кандидат, колхозой партийна организациин секретарь нүхэр Цырендоржо Цыреновтэй уулзалга хэбэ. Суглаан дээрэ үгэ хэлэһэн нүхэд болбол большевистскэ партиин hургуулһан ба хүмүүжүүлһэн хүбүүн, нүхэр Цыреновые шадабаритай хүтэлбэрилэгшэ ба олониитые эмхидхэгшэ мүн гэжэ тэмдэглээ.

Колхозой правлениин түрүүлэгшын орлогшо нүхэр Мункуев иигэжэ хэлээ: «Парти, правительствын ба нүхэр Сталинай өөрынь саг үргэлжын анхаралай ашаар ажалша таряашадай ажабайдал үдэр бүри һайжарна, манайшье колхозно улусай шэнжэ шарай танигдашагүй хубилаа. Имагта үнгэрһэн жэлнүүдтэ колхоздоо радиоузел, больница, клуб, уншалгын байшан барябди, өөрын долоонжэлэй һургуулитай болообди». Саашадаа нүхэр Мункуев болбол колхозойнгоо хүгжэлтын тула партийна организациин секретарь нүхэр Цыреновэй гаргаһан ехэ оролдолго ба үүсхэл тухай хөөрэһэн байна. Түс артелиин гэшүүд һунгалтануудай үдэр нүхэр Цыреновтэ голосуудаа нэгэн һаналтайгаар үгэхэ байһан тухайгаа мэдүүлээ.

Ленинэй орденто Улан-Удын паровозо-бүтээлгын заводой котельнэ цехын хүдэлмэришэд Улан-Удын городской Соведэй депутадта өөһэдынгөө кандидат нүхэр Петр Тимофеевич Швырод гэгшэтэй һаяхан уулзаба. Нүхэр Швырод болбол тус заводые байгуулалсажа эхилээд, тэндээ мүнөө хүрэтэр таһалгаряагүй хүдэлмэрилжэ байна. Гэрэнэй хүтэлбэрилдэг котельщигүүдэй бригада социалистическэ мүрысөөндэ хододоо түрүүлжэ ябадаг, үйлэдбэриингөө түсэбые үлүүлэн дүүргэдэг юм. Нүхэр Швырод общественнэ хүдэлмэридэ эдэбхитэйгээр хабаадана. Улан-Удын городской Соведэй депутат байхадаа, тэрэ болбол һунгагшадайнгаа этигэл найдабариие хүсэдөөр харюулжа шадаа гэжэ һунгагшад тэмдэглэбэ. Котельнэ цехынхид болбол һунгалтануудай үдэрые ажалай шэнэ амжалтануудаар угтаха хүсэлэнтэй байһанаа мэдүүлээ.

Иимэ уулзалганууд республикымнай бүхы городуудаар, хүдөө нютагуудаар, олон зуун һунгагшадай эдэбхитэй хабаадалгатайгаар үнгэржэ байна. Һунгагшадай һунгалтын урда тээхи суглаанууд болбол манай арадай түрэл вождь агуу ехэ Сталиндаа, советскэ правительстводаа хизааргүй үнэн сэхэ байһаниие, ажалшадай ехэ нэгэдэлые эли тодоор харуулна.

Манай орон дотор Соведүүдэй депутадууд бүгэдэарадай үндэр ехэ этигэл найдабарида хүртэжэ байдаг. Арадай һунгамалнуудта даалгагдаһан харюусалга тон ехэ гээшэ. Манай орон дотор депутат хадаа арадай зарса мүн, тиин тэрэ болбол советскэ депутадта хэгдэдэг үндэр эрилтэнүүдэй хэмжээндэ хододоо хүрэмөөр байха, һунгагшадайнгаа захяае оролдосотойгоор дүүргэхэ ёһотой гэжэ нүхэр Сталин һургана. Тиимэһээ һунгагшад өөһэдынгөө кандидадуудтай уулзахадаа, нүхэр Сталинай заабариие хододоо дүүргэжэ ябахыень тэдэнэртээ захина. Депутадууд болбол өөһэдынгөө ажал-ябуулгада Ленин—Сталинай партиин политикые хэлбэришэгүйгөөр бэелүүлхэ, арадтаа үнэн сэхээр алба хэхэ, үргэн олон ажалшадтайгаа нигта холбоо барисаатай байха, һунгагшадайнгаа ехэ найдабариие харюулха ба захяа заабаринуудыень үнэн зүрхэнһөө бэелүүлхэ байһаниинь лабтай.

Нютагай Соведүүдтэ һунгаха һунгалтануудай удэр хүрэтэр үсөөхэн хоног үлэбэ. Энэ үе соо депутадуудта кандидадуудай түлөө агитациие үшөө үргэдхэхэ шухала. Өөһэдынгөө кандидадуудтай һунгагшадай уулзахын тулада суглаануудые үнгэргэхэһөө гадна, колхозой бригадануудаар, малажалай фермэнүүдээр ябажа, клубуудта, улаан булангуудта, цехүүдтэ ерэжэ, һунгагшадтайгаа кандидадуудай хөөрэлдөө хэхэ ябадал эмхидхэхэ хэрэгтэй.

Мүн эдэ үдэрнүүдтэ һунгалтануудта эмхидхэлэй-техническэ бэлэдхэлые буримүһэн түгэсхэхэ, һунгуулиин участок бүхэнэй бэлэн болоһониие шалгаха шухала.

Манай республикын һунгагшад болбол һунгалтануудай үдэр—декабриин 17-до коммунистнууд ба партийнабэшэ хүнүүдэй сталинска блогой кандидадуудта голосуудаа нэгэн хүн шэнгеэр үгэжэ, большевистскэ партиие, агуу ехэ вождь ба багша нүхэр Сталиниие тойрон нигтаар жагсаһанаа үшөө дахин харуулха байна.

Солото адуушан

НУКУТЫ (Усть-Ордын Бурят-Монголой национальна округ), декабриин 6. (ТАСС). Аймагай клуб соо окружной Соведэй депутадта кандидат Социалистическэ Ажалай Герой Р. Ж. Имегенов һунгагшадтаяа уулзаба. Уулзалгын болоходо, хэдэн зуун ажалшад ерэлсэбэ.

Этигэмжэтэ нюур багша А. А. Марюева нүхэр Имегеновэй биографи хөөрэжэ үгөө.

—Советскэ засаг болбол Советскэ Союзай бүхы арадуудта тэгшэ эрхэ олгоо,—гэжэ нүхэр Марюева хэлэбэ.

— Депутадта кандидат хадаа урдань үгытэй ябаһан, өөрынгөө хахад наһые баяшуулда хүдэлмэрилһэн хүн юм. Мүнөө нүхэр Имегенов—солото адуушан, Социалистическэ Ажалай Герой.

—Нютагтамнай тала нугануудаар колхозно хэдэн мянгаад адуун һүрэг бэлшэнэ, адуушан бүхэн Роман Жебакович Имегеновые һайн мэдэнэ,—гэжэ Социалистическэ Ажалай Герой М. Л. Муруев хэлээ.

— Манай кандидат — арадай үнэн хүбүүн мүн, һунгагшадайнгаа этигэлые хүндэтэйгөөр харюулха байха.

Ехэ этигэл найдабари үзүүлһэнэйнь түлөө Р. Ж. Имегенов һунгагшадтаа үнэн зүрхэнэй баясхалан хүргэһэн ба энэ найдабариень харюулхын тулада бүхы хүсэеэ зорюулхаа гэжэ мэдүүлһэн байна.

ҺУНГАЛТАНУУДАЙ ХҮНДЭЛЭЛДЭ

СТАХАНОВСКА ВАХТА ДЭЭРЭ

Иван Михайлович Попов эдир наһандаа наборщигой мэргэжэл шудалаад, эршэмтэйгээр ажаллаһанайнгаа ашаар, дүрбэхэн жэлэй туршада дээдэ мэргэжэлтэй наборщик болоһон байна.

Мүнөө гүрэнэй типографида хүдэлмэрилхэ зуураа, үдэр бүри хоёр нормо дүүргэнэ. Һунгалтануудай хүндэлэлдэ стахановска вахтада жагсаад, үшөө эршэмтэйгээр хүдэлмэрилжэ байна.

1947 ондо ленинско-сталинска комсомолой зэргэдэ тэрэ жагсааһэн. Тэрээнһээ хойшо стахановскаар ажаллажа, нүхэр Попов үндэр бүтээсэ туйладаг болоо. Тэрэ хадаа олониитын, илангаяа залуушуулай дунда политико-хүмүүжүүлгын хүдэлмэри эдэбхитэйгээр ба шадабаритайгаар ябуулна. Манай полиграфическа промышленностьда жэл бүхэндэ шэнэ техникэ ашаглалда оруулагдажа байна. Тэрэниие Иван Михайлович һайнаар шудална.

Эдэбхитэй комсомолец, наборно хэрэгэй мастер Иван Попов мүнөө гүрэнэй типографиин комсомольско эхин организациин секретаряар хүдэлмэрилжэ, комсомолецууд болон союзнабэшэ залуушуулые коммунистическээр хүмүүжүүлнэ.

Партийна организациин эдэбхитэй туһалагша, ВЛКСМ-эй Городской райкомой бюрогой гэшүүн Иван Михайлович Попов ажалшадай депутадуудай Улан-Удын городской Соведэй депутадта кандидадаар гүрэнэй типографиин коллективэй гэшүүдээр дэбжүүлэгдээд, һунгуулиин № 4 округто регистрацилагдаба.

Иван Михайловичын арад зоной этигэл найдабариие дүүргэхэ байһандань һунгуулиин тус участогай һунгагшад бүгэдөөрэн этигэнэ.

И. Астахов.

Мүрысөөнэй түрүүшүүл

Столовонуудай Улан-Удын трестын предприятинууд нютагай Соведүүдтэ һунгаха һунгалтануудые жэлэйнгээ түсэб дүүргэжэ угтахын түлөө эршэмтэйгээр тэмсэжэ байна.

Ноябрь һарын түсэбые трест 103 процент дүүргээ. Тиихэдэ № 5 чайной һарынгаа түсэб 126,5 процент, № 4 столово—121,1 процент дүүргэжэ, социалистическэ мүрысөөндэ түрүүшүүлэй зэргэдэ гараба.

Олон үхибүүдтэй эхэнүүдые шагналга

СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй 1944 оной августын 18-най Указай үндэһөөр, Бурят-Монголой АССР-эй Верховно Соведэй Президиум олон үхибүүдые түрэһэн ба хүмүүжүүлһэн бүлэг эхэнүүдые орденууд ба медальнуудаар СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй үмэнэһөө шагнаба.

«Эхын алдар» гэжэ 1-дэхи зэргын орденоор 9 үхибүү түрэһэн ба хүмүүжүүлһэн Кабанскын аймагай «Красное Знамя» колхозой колхозница Хартинья Макаровна Истомина шагнагдаа.

«Эхын алдар» гэжэ 3-дахи зэргын орденоор Кабанскын аймагай Ленинэй нэрэмжэтэ колхозой колхозница Прасковья Исаковна Дубинина, мүн энэ аймагай Тресково тосхоной гэрэй эзэн эхэнэрнүүд Анна Ивановна Котова ба Анна Елизаровна Пуляева, Улан-Удэ городой Железнодорожно районой гэрэй эзэн эхэнэр Марфа Семеновна Лунтовская ба бусад шагнагдаа.

«Эхын медаль» гэжэ 1-дэхи зэргын медаляар 14 хүн, «Эхын медаль» гэжэ 2-дохи зэргын медаляар 13 эхэнүүд шагнагдаһан байна.

Һонин лекци уншагдаба

Гоё һайханаар шэмэгдэһэн һунгуулиин 13-дахи участогта һаяхан 150 гаран хүн сугларһан байна. Эндэ педагогическа институдай доцент нүхэр Дульбинов «Азиин арад бэеэ даанхай байдалай ба сүлөөрэлгын түлөө хайшан гэжэ тэмсэнэб» гэһэн темэтэй лекци уншаа. Лектор хадаа Хитадай, Въетнамай, Кореягэй ба бусад гүрэнүүдэй арадуудай национальна бэеэ даанхай байхын түлөө хариин агрессорнүүдтэй хайшан гэжэ тэмсэжэ байһан тухайдань дэлгэрэнгыгээр, эли тодоор хөөрэжэ үгөө. Һунгагшад олон асуудал табижа, ойлгосотой харюу абаһан байна.

Д. Данилов.

ҺУНГАЛТАНУУДАЙ ХҮНДЭЛЭЛДЭ

АЙМАГ СООГОО ТҮРҮҮЛНЭ

Колхозно ба совхозно ниитын ашаг шэмэтэ малажал хүгжөөхэ 3 жэлэй түсэбые бэелүүлхын түлөө эршэмтэйгээр тэмсэжэ, Хоринн аймагай Кировэй нэрэмжэтэ колхоз (правлениинь түрүүлэгшэ нүхэр Баданов) адуу малайнгаа тоо толгойе нилээд олошоруулаа. Мүнөө жэл мал үсхэбэрилхэ түсэб бүхы түрэлэй малаар үлүүлэн дүүргэгдээ. Малажал хүгжөөлгөөр энэ колхоз аймаг соогоо түрүү зэргэдэ ябана.

Тус колхозой малажалай ашаг шэмэ жэлһээ жэлдэ дээшэлнэ. Мүнөө жэлдэ тоһо тушаалгаар гүрэнтэйгөө үни хада тоосоод, ерэхэ жэлэй түсэбтэ оруулан авансаар тушаажа эхилэнхэй. Малажалай бусад продуктнуудые бэлэдхэлгээр Кировэй нэрэмжэтэ колхоз сүм дүүргэһэн байна. Энэ колхоз түсэбһөө үлүү гараһан малнуудаа мал үсхэбэрилхэ түсэбөө дүүргээгүй колхозуудта худалдахаар шиидэбэ. Эндэхи колхознигууд малайнгаа үбэлжэлгые мүнөө эмхитэй һайнаар үнгэргэжэ байна.

Кировэй нэрэмжэтэ хүдөө ажахын артелиин гэшүүд ажалшадай депутадуудай нютагай Соведүүдтэ һунгаха һунгалтануудай үдэрые ажалай бүри ехэ амжалтаар угтахын тула эршэмтэйгээр хүдэлмэрилжэ байна.

Г. Цыреторов.

Түрүү бригада

Улан-Удын мяханай-консервын комбинадай консервын заводой 17 бригаданууд жэлэйнгээ түсэбые декабриин 17-до дүүргэхэ зорилготойгоор социалистическэ мүрысөөндэ оролсоод, тэмсэжэ байна. Пригородно районой Соведэй депутадта кандидадаар дэбжүүлэгдэһэн нүхэр Л. С. Дубаносовагай бригада үдэрэйнгөө даалгабариие 202 процент дүүргэн, энэ мүрысөөндэ түрүүлжэ ябана.

Тус бригадын стахановканууд—порционистканууд Валя Вдовина, Вера Бочкарева, Таня Степанова ба Клава Федотова болон бусад үдэрэйнгөө нормые 230 процент хүрэтэр дүүргэнэ. Тэдэнэр эрхим шанартай продукци бүтээн гаргана, мүн продукциингаа өөрын үные химдаруулна.

Тэрэшэлэн сортировщица А. Распутинагай бригада ноябрь һарынгаа даалгабариие дүүргээд, мүнөө декабрь һарынгаа даалгабарида оронхой.

Г. Артёмов.

СОВЕТСКЭ СОЮЗ ДОТОР

НЮТАГ БҮРИИН ҺОНИНУУД

◆ Кизеловско завод (Молотовско область) шахтануудта зорюулан шэнэ түхеэрэлгэ бүтээжэ эхилээ. Гидравлическа хэдэн арбаад домкрадуудые ба бэхилхэ түмэр установконуудые үйлэдбэрилэн гаргаба.

◆ СССР-эй барилгын материалнуудай промышленностиин Министерство нэгэ янзын гэрнүүдые бүтээхэ ехэ завод Котласта (Архангельска обл.) барижа дүүргээ.

◆ Львовто эмхидхэгдэһэн дуунай һайндэртэ 15 мянга шахуу дуушад хабаадаа. Эб найрамдалай түлөө тэмсэлдэ зорюулагдаһан олон дуунууд хоровой коллективүүдээр дуулагдаа.

◆ Узбекскэ ССР-эй, Самаркандска областиин, Паст-даргомско районой, Сталинай нэрэмжэтэ томодхогдоһон колхоз 500 һууритай клуб баряа. Область доторнь Октябриин 33-дахи жэлэй ой хүрэтэр колхозно 20 шэнэ клуб ашаглалгада оруулагдаа.

◆ Ленинградска областиин тосхонуудта ажаһуудал хангаха 300 мастерскойнууд энэ жэлэй дүүрэтэр эмхидхэгдэхээр хараалагдаба.

◆ Ровенькидэ (Ворошиловска область) областной горняцка санатори гоё һайхан газарта нээгдээ. Түрүүшын бүлэг амарагшад эндэ ерээд байна.

Миллион түхэриг алмаба

МАГНИТОГОРСК. Магнитогорско булад хайлуулагшад Владимир Захаров, Мухамед Зинуров ба Иван Семенов хадаа агрегадуудай алмалта хэхэ хүдэлмэриин түлөө металлургнуудай мүрысөөе энэ жэлэй хабар үүсхэһэн байна. Түүхэй эд, материалнууд, түлишэ гэхэ зэргые гамтайгаар гаргашалжа, нэгэ жэлэй турша дотор нэгэ миллионһоо доошо бэшэ түхэриг алмаха, түсэбһөө гадуур ехэ булад хайлуулха уялгые эдэ стахановецууд абаһан байгаа.

Захаров, Зинуров, Семенов үгэһэн үгэеэ дүүргэбэд. Тэдэнэр жэлэй даалгабариһаа гадуур нилээд ехэ булад хайлуулһан ба нэгэ миллион түхэриг алмаһан байна.

Булад хайлуулагша эдэ алдарта стахановецууд нютагай Соведүүдтэ һунгаха һунгалтын үдэрые үйлэдбэриин туйлалтануудаар угтаха: түргэн методээр булад хайлуулха, мартеновскэ пеэшэнгэй оёорой квадратна метр бүхэнһөө металл абалгые ехэдхэхэ гэжэ шиидэбэ.

Гектарһаа 1870 центнер сахарна свёкло абтаба

КОШ-ТЮБЕ (Джамбулска область). (ТАСС). Джамбулска районой «Красная звезда» колхозой свёкло таригшад бүхы Казахстанда алдаршанхай. Республика дотор сахарна свёклын эгээн үндэр ургаса эндэ хуряагдадаг юм. Колхозой түрүүлэгшэ Мухамедкали Нурбаев түрүүтэй 9 колхознигууд Социалистическэ Ажалай Геройн нэрэзэргэдэ хүртэбэ. 100 гаран колхознигууд орденуудаар шагнагдаа.

Хүрьһые зүбөөр элдэхэ, уһалха, үтэгжүүлгэ хэрэглэхэ, ногоо тариха севооборотые наринаар сахиха зэргээр үндэр ургаса туйлагдана. Свёкло тариха газарынь модоор хүреэлэгдэнхэй.

Энэ жэлдэ «Красная звезда» колхоз Ильичын нэрэмжэтэ хүршэ колхозтой нэгэдэбэ. Томодхогдоһон колхоз 102 гектар тарилгын газарһаа дунда зэргээр гектар бүриһөө 700 центнер свёкло абаха байна.

Социалистическэ Ажалай Герой коммунистка Дариха Жантохова ехэ амжалта туйлаа. Тэрэ хадаа нэгэ гектарһаа 1870 центнер свёкло абажа, Талды-Курганска областиин «1 Мая» колхозой звеньевой, Социалистическэ Ажалай Герой, Сталинска шангай лауреат Ольга Гонаженко гэгшын тогтооһон свёклын ургасын дэлхэйн рекордые 355 центнерээр ахижа гараба.

НЮТАГ БҮРИИН ҺОНИНУУД

◆ Түмэрзамайхидай культурын Харьковска ордон соо литературын ба искусствын үдэшын университет нээгдэбэ. Университедэй программа соо — ородой классическа ба советскэ литература, баруун-европейскэ литература, хүгжэм, ородой ба советскэ театрын түүхэ ба кино тухай лекцинүүд уншагдаха юм.

◆ Чкаловск городой (Горьковско область) олониитэ хадаа № 3 һургуулиин багша Мария Петровна Пановагай педагогическа ажал-ябуулгын 50 жэлэй ойе тэмдэглээ. Правительство болбол М. П. Пановае Ленинэй орденоор шагнажа, тэрэнэй олон жэлэй хүдэлмэриие үндэрөөр сэгнэбэ.

◆ Гидроэлектростанцинуудые ба уһалалгын каналнуудые барилгада туһалха комитет Украинска ССР-эй архитектурын Академиин президиумэй дэргэдэ байгуулагдаа.

◆ Черновицка, Садгорско, Глыбокско ба Сторожинецкэ районуудай томодхогдоһон колхозуудай хүтэлбэрилхы кадрнуудые бэлэдхэхэ нэгэ жэлэй колхозно университет Черновицка гүрэнэй университедэй дэргэдэ нээгдээ.

◆ «Лена—агууехэ мүрэн» гэжэ үнгэтэ кинофильм Якутскда бүүлгагдажа дүүрэбэ.

Коммунистнууд ба партийнабэшэ хүнүүдэй сталинска блогой кандидадууд

В Р ФИЛИППОВ.

Б. З. ПОЗДЕЕВ.

М. А. ЧЕРНЫШЕВ

СОВЕТСКЭ ЭРДЭМТЭ

Василий Филиппов Ангар мүрэн шадархи үгытэй малшанай бүлэдэ түрөө һэн. Революциин урда тээ үгытэй Филипповэй бүлынхид малдаа бэлшээри бэдэрэн, нүүжэ ябадаг байгаа.

Гансал советскэ засаг хооһон сагаан талые амидаруулжа, залуу Василида һаруул һайхан зам нээжэ үгэбэ.

1928 он. Коллективизациин эхин. Залуу Филиппов өөрынгөө аха нүхэдтэйгөө түрэл нютагтаа колхоз эмхидхэбэ. Нютагай кулагуудтай хатуу зоригтойгоор тэмсэнэ. Комсомольско ячейкын секретаряар хүдэлмэрилхэ зуураа, шэнэ эмхидхэгдэһэн колхозоо бэхижүүлхын түлөө бүхы хүсэ шадалаа үгэһэн байна.

Үүсхэлтэй, колхозно байгуулалтын түлөө эдэбхитэйгээр тэмсэгшэ Василий хүбүүн Верхнеудинск ерэжэ, студент болоно. Эндэ большевистскэ партиин гэшүүдэй зэргэдэ орсо.

Институт амжалтатайгаар дүүргээд, микробиологиин кафедрые эрхилэгшээр хүдэлмэрилнэ. Эсэгэ ороноо хамгаалгын дайнай эхеэр нүхэр Филиппов партиин хүтэлбэрилхы хүдэлмэридэ дэбжүүлэгдэжэ, ВКП(б)-гэй Обкомой хүдөө ажахын таһагые даагшаар, тиигээд ВКП(б)-гэй Хориин айкомой 1-дэхи секретаряар хүдэлмэрилнэ.

1946 — 1947 онуудта нүхэр Филиппов Харьковска ветеринарна институтай аспирантаар хүдэлмэрилөө. Һүүлээрнь биологическа наукануудай кандидат боложо, Бурят-Монголой зооветинститудай патологическа кафедрые даагшаар хүдэлмэрилнэ. 1948 ондо дээдэ һургуулиин Министерство нүхэр Филипповтэ зооветинститудай доцентын нэрэзэргэ олгоно. Нёдондо жэл нүхэр Филиппов научна ба һуралсалай талаар тус институдай директорын орлогшоор дэбжүүлэгдэһэн байна.

Василий Родионович залуу мэргэжэлтэдые эрдэм бэлигээр баяжуулха, коммунистическээр хүмүүжүүлхэ хэрэгтэ бүхы хүсэ шадалаа үгэдэг, мүн ниитэ-политическэ хүдэлмэридэ эдэбхитэйгээр хабаададаг. Нүхэр Филиппов республикынгаа арад зоной дунда хүдөө ажахын наукын туйлалтануудые ба колхозно-совхозно үйлэдбэриин түрүү дүй дүршэлые үргэнөөр пропагандална.

Эгээл иимэһээнь Улан-Удэ городой арад зон Горсоведэй депутадуудта кандидадуудые дэбжүүлхэдээ тэрэнэй нэрые нэрлэһэн байна.

П. Борькин.

ЭРХИМ ТОКАРЬ

Ленинэй орденто ПВЗ-гэй инструментальна цехын коллектив өөрынгөө эрхим стахановец-токарь Борис Захарович Поздеевые Улан-Удын Железнодорожно районой ажалшадай депутадуудай Соведэй депутадта кандидат болгожо нэгэн һаналаар дэбжүүлбэ.

Нүхэр Поздеев 1935 онһоо хойшо тус заводто хүдэлмэрилнэ. Тэрэ хадаа үнэн сэхэ ба үндэр бүтээсэтэ ажалай үльгэр жэшээ харуулжа, коллективэйнгээ дунда хүндэтэй болонхой. Токарна гурбан станок дээрэ 3 жэлдэ ажаллаха зуураа, нүхэр Поздеев өөрынгөө баян дүй дүршэлые нүхэдтөө дамжуулан үгэдэг байна.

Һүүлэй жэлнүүдтэ энэ стахановец уралан нарижуулгын үнэтэ дурадхалнуудые оруулжа, тэрэнь заводто 60 мянган түхэригэй алмалта хэһэн байха юм.

Дайнай хойтохи сталинска табанжэлэй турша соо нүхэр Поздеев 12 жэлэй даалгабари дүүргээ, мүнөө нютагай Соведүүдтэ һунгаха һунгалтануудай хүндэлэлдэ стахановска вахтада жагсаад, үдэрэйнгөө нормые 300 процентһээ доошо бэшээр дүүргэнэ.

Нүхэр Поздеев районно Соведэй хүдэлмэридэ эдэбхитэйгээр хабаадажа, һунгагшадайнгаа этигэл найдабарие нэрэтэй түрэтэйгөөр дүүргэхэ байна.

А. Беляев.

ХҮДЭЛМЭРИШЭН—НОВАТОР

Ленинэй орденто ПВЗ-гэй вагонно-механическа цехын һунгуулиин № 224 округой һунгагшад цехынгээ эрхим стахановец Марк Антонович Чернышевые Улан-Удын городской Соведэй депутадта кандидат болгон баяртайгаар дэбжүүлээ.

1936 онһоо хойшо нүхэр Чернышев тус заводой эрхим фрезеровщик гэжэ тоологдоно. Эсэгэ ороноо хамгаалгын дайнай үедэ өөрынгөө үнэн сэхэ стахановска ажалай түлөө хэдэн дахин правительственна шагналда хүртэһэн байха юм.

1947 ондо завод дээрээ түрүүлэн түргэнөөр фрезеровалха методые шудалаад, Марк Антонович сталинска табанжэлэй туршада 13 жэлэй түсэб, энэ жэлэй 10 һарын туршада 3 жэлэй түсэб дүүргэһэн байна.

Мүн нүхэр Чернышев сталинска табанжэлэй турша соо уралан нарижуулгын үнэтэ дурадхалнуудые 7 дахин оруулжа, заводтоо 98 мянган түхэригэй алмалта хэхэ арга олгоһон ба фрезеровалха ажалда 40 гаран залуу кадрнуудые һургаһан байна. Тиимэһээ нүхэр Чернышев коллективэйнгээ дунда угаа ехэ хүндэтэй болонхой.

Коммунистическэ партиин үнэн хүбүүн Чернышевые үнгэрэгшэ 1947 ондо Улан-Удын городской Соведэй депутадаар һунгаһан этигэл найдабарииень тэрээнэй эрхимээр дүүргэһэндэ баясаһан һунгагшад мүнөө тэрээниие дахинаа дэбжүүлээ.

Баяр баясхаланта уулзалга

Мяха консервын комбинадай клубай уужам һаруул зрительнэ зал соо городской Соведтэ һунгаха һунгуулиин № 101 ба Пригороднэ райсоведтэ һунгаха һунгуулиин № 37 округуудай хэдэн зуун һунгагшад сугларба. Городской Соведэй ба районно Соведэй депутадуудта кандидадуудтай уулзаха суглаае һунгуулиин № 37 округһоо этигэмжэтэ нюураар һунгагдаһан консервнэ заводой ахалагша мастер нүхэр Ю. М. Поляк нээгээд, райсоведэй депутадта кандидат нүхэр К. Е. Масловай биографитай һунгагшадаа танилсуулба.

Тиигээд, районно Соведэй депутадта кандидат, ВКП(б)-гэй Пригороднэ райкомой нэгэдэхи секретарь Константин Ефимович Маслов үгэ хэлэжэ, районойнгоо ажалшадай һүүлэй жэлнүүдтэ туйлаһан ехэ амжалтануудтай һунгагшадаа танилсуулаад, тэдэнэй этигэл найдабарие большевистскэ ажалаараа дүүргэхэб гэжэ найдуулба. Мүн һунгуулиин № 101 округһоо этигэмжэтэ нюураар һунгагдаһан нүхэр Бенедиктов үгэ хэлэжэ, городской Соведэй депутадта кандидадаар дэбжүүлэгдэһэн Екатерина Павловна Пивановагай ажал хүдэлмэритэй болон биографитай һунгагшадые танилсуулба.

—Арад зоной иимэ ехэ этигэл найдабарида хүртэһэндөө таанарта үнэн зүрхэнэй баяр баясхалан хүргэнэб. Простой бурят эхэнэрэй гүрэнэй ажал-ябуулагша болоһон ябадал хаанта засагай үедэ байгаагүй. Энээниие бидэнэр гансал Октябрьска революциин ашаар, Ленин—Сталинай партиин ашаар туйлаабди, — гэжэ городской Соведэй депутадта кандидадаар дэбжүүлэгдэһэн Е. П. Пиванова омогтойгоор мэдүүлнэ. Тиихэдэнь үни удаан альгаташалган болоно.

—Би советскэ бүхы эхэнэрнүүдтэл адли тон ехэ зол жаргалтайб. Бидэнэр һунгаха ба һунгагдаха эрхэтэйбди. Тиихэдэ, би энэ жэлдэ болоһон эб найрамдалай тала барингшадай Бүхэсоюзна конференцидэ хабаадааб. Мүнөө советскэ засагай нютагай органой депутадта кандидадаар дэбжүүлэгдээд байхадаа, таанарай этигэл найдабарие имагта стахановска ажалаараа харюулхаб,—гэжэ тэрэ үгэеэ үргэлжэлүүлнэ. Энэ уялгыень һунгагшад барандаа һайшаажа, нэрьемэ альгаташалгаар угтаба.

Удаа тээнь үгэ хэлэһэн һунгагшад Афанасьева, Сабунов болон бусад һунгалтануудай үдэр—декабриин 17-до коммунистнууд ба партийнабэшэ хүнүүдэй сталинска блогой кандидадуудай түлөө голосуудаа нэгэн хүн шэнгеэр үгэхөөр бэлэн байһанаа мэдүүлбэ.

А. Шестаков.

Үнэн зүрхэнэй мэдүүлгэ

Улан-Удэ городой № 1 дунда һургуулида һунгуулиин № 11 участогай һунгагшадай кандидадуудтайгаа уулзалгын суглаан болобо.

Этигэмжэтэ нюур нүхэр Смирнова уулзалгын суглаа нээжэ, ажалшадай депутадуудай Улан-Удын городской Соведэй депутадта кандидат Мария Ивановна Красновае һунгагшадтай танилсуулаа.

Депутадта кандидат нүхэр Краснова өөрынгөө харюугай үгэ соо иигэжэ мэдүүлээ:—Социализмын илаһан манай орондо ажал бэшэ нэрэ хүндын, алдар солын хэрэг болонхой. Дүшэ гаран жэлдэ таһалгаряагүйгөөр багшаар хүдэлмэрилжэ ябанаб. Энэ үе соо тон олон советскэ үхибүүдые коммунистическэ үзэл сургалаар хүмүүжүүлээб. Энээгээрээ би һанаагаа амарнагүйб. Бүхы хүсэ шадалаа гарган Эхэ оронойнгоо аша туһада хүдэлмэрилхэ байһанаа мэдүүлнэб.

Хүндэтэ һунгагшад! Минии хүдэлмэрие үндэрөөр сэгнэжэ, намайе городской Соведэй депутадта кандидадаар дэбжүүлээт. Таанарайнгаа этигэл найдабарие бэелүүлхэ хэрэгтэ бүхы шадабари мэргэжэлээ зорюулхаб гэжэ үнэн зүрхэнһөө мэдүүлнэб.

Удаань, хэдэн һунгагшад БМАССР-эй габьяата багша нүхэр Краснова тухай үгэ хэлэжэ, тэрэнэй түлөө барандаа голосуудаа үгэхые уряалан һунгагшадта хандаһан байна.

Ч. Санжиев,
Б. Дашиев.

Комсомольско хүдэлмэрилэгшэ

Василий Владимирович Батов Улан-Удын түмэр замай № 2 училищиие эрхим һайн сэгнэлтэтэйгээр дүүргээд, электромеханигай мэргэжэл олоһон байгаа. Тиигээд, Галуута-Нуурай станцидахи хэлхеэ холбооной 7-дохи дистанцида механигаар хүдэлмэрилхэ зуураа, нүхэр Батов үдэшын һургуулида һуража, дунда эрдэмтэй болоо һэн. Эдэбхитэй комсомолец Батов 1949 ондо ВЛКСМ-эй узловой комитедэй секретаряар һунгагдаһаа байна.

Үүсхэлтэй, шударгуу комсомольско хүдэлмэрилэгшэ байһан Василий Владимирович Батов 1950 оной эхеэр ВЛКСМ-эй Сэлэнгын айкомой хоёрдохи секретаряар һунгагдаа. Мүнөө нүхэр Батов советскэ залуушуулые коммунистическээр хүмүүжүүлхэ хэрэгтэ бүхы шадабарияа гарган хүдэлмэрилнэ.

Ургажа ябаһан комсомольско хүдэлмэрилэгшэ нүхэр Батовые һунгуулиин Билютайн № 3 округой һунгагшад Сэлэнгын аймагай Соведэй депутадта кандидат болгон нэгэн дуугаар дэбжүүлээ.

В. Гумпылов.

БМАССР-эй Верховно Соведэй Президиумдэ

Һаяхан БМАССР-эй Верховно Соведэй Президиум болбол ажалшадай депутадуудай нютагай Соведүүдтэ һунгаха һунгалтануудта бэлэдхэлэй ябаса тухай ажалшадай депутадуудай Зэдын аймсоведэй гүйсэдхэхэ комитедэй түрүүлэгшэ нүхэр Н. С. Кругляковой элидхэл зүбшэн хэлсэбэ. Һунгалтануудта бэлэдхэхэ талаар тус гүйсэдком нилээд хүдэлмэри ябуулаа гэжэ Президиум тэмдэглэһэн байна.

Гэхэтэй хамта нютагай Соведүүдтэ һунгаха һунгалтануудта бэлэдхэлэй талаар гүйсэдкомой хүдэлмэридэ ехэхэн дутагдалнуудай байһаниие Верховно Соведэй Президиум тэмдэглээ. Һунгагшадай списогуудые табилгада сомонуудай ба сельскэ Соведүүдэй зарим гүйсэдкомуудай харюусалгагүйгөөр хандаһан дээрэһээнь олон һунгагшад һунгагшадай списогуудтэ ороогүй байшоо. Тэрэшэлэн һунгагшадай фамили, нэрэ, обог, түрэһэн жэлыень ба ажаһуудаг газарыень буруугаар бэшэгдэһэн ушар бии. Һунгагшадай списогуудтэ зарим фамилинуудай урда һунгуулиин округуудай номернууд табигдаагүй (№ № 12 ба 13 һунгуулиин участогууд). Һунгуулиин зарим участогуудаар һунгагшадай списогууд нэгэ экземпляраар, тэрэшэлэн тогтоогдомол бэшэ образецые бланк дээрэ табигдаһан байна. Аймсоведэй гүйсэдком хадаа һунгуулиин участогуудые түхеэрхэ ба тэдэниие түлишөөр, гэрэлээр хангаха тушаа зохистой хэмжээ абаагүй.

Һунгуулиин зарим участково комиссинууд болзор соогоо хүдэлмэреэ эхилээгүй. Һунгуулиин участково комиссинуудай гэшүүдэй уялганууд хубаарилагдаагүй байһаар. Һунгуулиин участогуудта дежурилга тон һулаар эмхидхэгдэнхэй.

Аймагай культурно-гэгээрэлэй эмхи зургаанууд —колхозно клубууд, уншалгын байшангууд, улаан булангууд һунгуулиин кампанида һулаар хабаадана. Тус гүйсэдком хадаа нютагай Соведүүдтэ һунгаха һунгалтануудай һунгуулиин кампаниин хүндэлэлдэ үүсхэгдэһэн колхозно деревниин ажалшадай политическэ ба ажалай дэбжэлтые багаар хэрэглэнэ. Малажал хүгжөөхэ гүрэнэй түсэбые тус аймаг малай нэгэшые түрэлөөр дүүргээгүй, мүн хүдөө ажахын продуктнуудые тушаахы түсэбөө гүйсэдхөөгүй. Эдэ дутуу дунданууд хадаа нютагай Соведүүдтэ һунгаха һунгалтануудта бэлэдхэлэй хүдэлмэриие аймагай Соведэй гүйсэдкомой ба тэрэнэй түрүүлэгшэ нүхэр Кругляковой һулаар эмхидхэһэн дээрэһээнь болоо. Бурят-Монголой АССР-эй Верховно Соведэй Президиум болбол ажалшадай депутадуудай Зэдын гүйсэдкомые (нүхэр Н. С. Кругляковые) нютагай Соведүүдтэ һунгаха һунгалтануудта бэлэдхэлэй хүдэлмэриин дутуунуудые дары усадхаха гэжэ уялгалба.

Культурно-гэгээрэлэй эмхи зургаануудай шухала зорилго

Нютагай Соведүүдтэ һунгаха һунгалтануудта бэлэдхэлэй үедэ советскэ арадай, тэрэ тоодо манай республикын ажалшадай политическэ ба ажалай дэбжэлтэ улам ехээр ургаа. Тэдэнэр һунгалтануудай хүндэлэлдэ дэлгэрһэн социалистическэ мүрысөөндэ оролсоод, шэн зоригто ажалаараа Эхэ оронойнгоо хүсэ шадалые улам бэхижүүлжэ байна.

Ажалшадай депутадуудай нютагай Соведүүдтэ һунгаха һунгалтануудай үдэр хүрэтэр үсөөхэн хоног үлэбэ. Республикын ажалшад болбол промышленностиин, хүдөө ажахын ба культурын түрүүшүүлые — эрхим хүбүүд, басагадаа депутадуудта кандидадуудаар дэбжүүлээ. Мүнөө үедэ нютагай Соведүүдэй депутадуудта дэбжүүлэгдэһэн кандидадуудай түлөө агитаци ябажа байна.

Һунгуулиин кампаниин энэ харюусалгатай үедэ агитпунктнуудта, һунгуулиин участогуудта һунгагшадай дунда агитационно-ойлгууламжын болон культурно-гэгээрэлэй хүдэлмэриие бүри эршэмтэйгээр ба үргэнөөр ябуулха гээшэ туйлай ехэ удхашанартай.

Эдэ хүдэлмэринүүдые эмхидхэлгэдэ культурно-гэгээрэлэй эмхи зургаанууд ехэ үүргэ дүүргэжэ байна.

Манай республикын культурно-гэгээрэлэй олонхи эмхи зургаанууд өөһэдынгөө зорилгонуудые зүбөөр ойлгоһон, һунгуулиин кампаниин үедэ хүдэлмэреэ һайжаруулжа шадаһан байна. Тэдэ эмхи зургаанууд советскэ байгуулалтын амжалтануудые, дэлхэй дээрэ эгээл демократическа Конституциие—Сталинска Конституциие һунгагшадта тайлбарилха, большевистскэ парти ба советскэ правительствын сэсэн мэргэн политикые тэдэнэртэ ойлгуулха хүдэлмэри үргэнөөр ябуулна. Энэ талаар Кабанскын аймагай культурно-гэгээрэлэй эмхи зургаанууд һайн жэшээ харуулна. Эдэ эмхи зургаануудта эмхидхэгдэһэн агитпунктнууд гоё һайханаар шэмэглэгдэнхэй. Фотомонтажууд ба витринэнүүдынь манай советскэ ороной ба республикын гайхамшагта амжалтануудые эли тодоор харуулна. Шергинскэ, Посольско хүдөөгэй клубууд ба Твороговско уншалгын байшан «Сталинска Конституциин наран доро» гэһэн гоёхон фотовитринэнүүдые эмхидхэһэн байна. Агитпунктнуудтань һунгагшадта тайлбари үгэхэ столнууд эмхидхэгдээд, тэндэнь агитаторнууд саг үргэлжэ дежурилна. Эдэ пунктнууд политическэ, уранзохёолой, һунгуулиин литературааар хангагданхай, газетэ ба журналнуудые хододоо абажа байдаг. Аймагай лекторскэ группын ба хүдөөгэй лекторинуудай лекторнүүд һунгагшадтай хөөрэлдөөнүүдые үнгэргэдэг, лекцинүүдые уншадаг байха юм.

Жэшээлхэдэ, лектор нүхэр Ригзино «Коммунизмын агууехэ барилганууд» гэһэн ехэ һонирхолтой лекци һаяхан уншаа. Мүн лектор Алферов Сталинска Конституци тухай лекци уншаһан байна.

Аймагай культурын байшангай ба Шергинскэ хүдөөгэй клубай уранһайханай самодеятельностиин коллективүүд һунгагшадта һони һонин концертнүүдые харуулна. «Эб найрамдалай дуун» гэжэ концертые ба «Гар ба зүрхэн» гэжэ зүжэг наада һунгагшад ехээр һонирхожо хараа.

Мүн Тарбагатайн, Хэжэнгын, холын Хойто-Байгалай ба Баунтын аймагуудай культурно-гэгээрэлэй эмхи зургаанууд агитационно-ойлгууламжын болон культурно-гэгээрэлэй хүдэлмэри муу бэшээр ябуулна. Эдэ эмхи зургаанууд һунгуулиин кампаниин үедэ хүдэлмэреэ нилээд һайжаруулжа шадаа. Лекци, элидхэлнүүд хододоо үнгэргэгдэжэ байдаг. Уранһайханай самодеятельностиин коллективүүд һунгагшадай дунда һонирхолтой концертнүүдые табина. Агитпунктнууд ба һунгуулиин участогуудта харуулан ойлгуулха агитаци һайнаар эмхидхэгдэнхэй. Хэжэнгын аймагта саг үргэлжын хоёр агитбригада эмхидхэгдээ. Эдэ бригаданууд аймагай бүхы колхозуудаар ябажа, һунгагшадай дунда советскэ һунгуулиин системэ, Сталинска Конституци, уласхоорондын байдал тухай хөөрэлдөөнүүдые үнгэргэдэг, тэдэндэ концертнүүдые харуулдаг байха юм.

Эдэ бүгэдэ баримтанууд хадаа культурно-гэгээрэлэй эмхи зургаануудай агитационно-ниитын хүдэлмэриие хаа хаанагүй үргэн далайсатайгаар ябуулха дүүрэн арга боломжотой байһые гэршэлнэ.

Ушар нимэһээ культурно-гэгээрэлэй түрүү эмхи зургаануудай ниитэ-политическэ ба культурно-гэгээрэлэй хүдэлмэриин дүй дүршэлые бүхы клубуудай, уншалгын байшангуудай ба библиотекэнүүдэй шадабари болгохо шухала. Гэбэшье, культурно-гэгээрэлэй хүдэлмэриин республиканска методическа кабинет хадаа түрүү клубна эмхи зургаануудай агитационно-ойлгууламжын ба культурно-гэгээрэлэй хүдэлмэриин дүй дүршэлые шэнжэлэн согсолжо, дэлгэрүүлхэ ябадалые һулаар эмхидхэнэ.

Сэлэнгын, Иволгын ба Яруунын аймагуудай культурно-гэгээрэлэй эмхи зургаануудта хүдэлмэриин түрүү дүй дүршэлые дэлгэрүүлхэ ябадал илангаяа һулаар табигданхай Жэшээлхэдэ. Яруунын аймагай Эгэтын, Комсомольско ба Ульдиргын хүдөөгэй клубууд һунгагшадай дунда ниитын хэмжээ ябуулгануудые тон үсөөн үнгэргэнэ. Эдэ эмхи зургаанууд үбэлэй үеын хүдэлмэридэ үшөө бэлэн болоодүй, түлеэ залһаар хангагдаагүй байна. Тиимэһээ эдээндэ һунгагшад ородоггүй. Мүн Иволгын аймагай Гильбирын уншалгын байшан, Сэлэнгын аймагай Загастайн хүдөөгэй клуб баһал муугаар хүдэлмэрилнэ. Эдэ эмхи зургаануудые даагшад өөһэдынгөө уялгануудта хайша хэрэгээр хандана. Сомоной Соведүүд эдэнэй хүдэлмэриие хинадаггүй, ниитэ-политическэ хүдэлмэри ябуулха услови байгуулха хэрэгтэнь тэдэндэ туһалдаггүй байха юм.

Сэлэнгын, Иволгын ба Яруунын аймагуудай культурно-гэгээрэлэй таһагууд өөһэдынгөө эмхи зургаануудые гуримшуулжа, тэдэнэй хүдэлмэриие үндэһөөрнь һайжаруулха хэмжээнүүдые дары абаха уялгатай.

Культурно-гэгээрэлэй эмхи зургаанууд культурын бодото гуламтанууд боложо, ажалшадай дунда культурно-гэгээрэлэй ба агитационно-ойлгууламжын хүдэлмэри үргэнөөр ябуулха зорилготой. Мүнөө нютагай Соведүүдтэ һунгаха һунгалтануудта бэлэдхэлэй ябуулагдажа байхада, энэ зорилгонь бүри харюусалгатай болоно. Тиимэһээ мүнөө культурын байшангуудай, клубуудай, уншалгын байшангуудай, библиотекэнүүдэй хүдэлмэри улам эдэбхитэй болгогдохо зэргэтэй һунгагшадай дунда ябуулагдаха агитационно хүдэлмэридэ культурно-гэгээрэлэй эмхи зургаанууд эдэбхитэйгээр хабаадажа, тэдэниие советскэ оронойнгоо, республикынгаа, аймаг, сомон ба колхозойнгоо амжалтануудтай танилсуулха, советскэ һунгуулиин системэ, Сталинска Конституциин агууехэ принципүүд тухай, орон доторхи ба уласхоорондын байдал тухай элидхэл болон хөөрэлдөөнүүдые үнгэргэхэ шухала. Тиихэдэ эдэ асуудалнуудые ажалшадай урда табигдажа байһан зорилгонуудтай холбохо, тэдэнэй улам ургажа байгаа политическэ ба үйлэдбэриин эдэбхиие ажахын түсэбүүдые бэелүүлгэдэ шэглүүлхэ хэрэгтэй. Элидхэл ба лекцинүүд һонирхолтойгоор, идейнэ үндэр хэмжээндэ үнгэргэгдэхэ ушартай.

Мүн һунгагшадай дунда харуулан ойлгуулха агитациие шадамараар ба үргэнөөр табиха шухала байна Уранһайханай самодеятельностиин коллективүүд хэзээ хэзээнэйхиһээ эдэбхитэйгээр хүдэлмэрилжэ. идейнэ удхашанар һайнтай концерт ба зүжэг наадануудые олоор харуулжа байха ёһотой.

ВКП(б)-гэй Обкомой III пленум олониитэ колхозникуудай дунда культурно-гэгээрэлэй хүдэлмэриие эрид һайжаруулхые эриһэн байна. Тиимэһээ культурно-гэгээрэлэй эмхи зургаанууд энэ тогтоолые бэелүүлэн, ажалшадай депутадуудай нютагай Соведүүдтэ һунгаха һунгалтануудай үедэ хүдэлмэридэ туйлаһан амжалтануудые бэхижүүлжэ партийна организацинуудай хүтэлбэри доро олониитэ колхозникуудай дунда ябуулха хүдэлмэрэе улам һайжаруулха зорилготой

П. Стужин Культурно-гэгээрэлэй эмхи зургаануудай хэрэгүүдые эрхилхэ Управлениин начальнигай орлогшо.

МАЛАА ЗҮБӨӨР ЭДЕЭЛҮҮЛХЭ БА АДУУЛХА

Үнеэдээ иигэжэ эдеэлүүлнэб

(Кабанскын аймагай Ворошиловай нэрэмжэтэ колхозой һаалишан Степанида Суворовагай хөөрөөнһөө)

Нютагай үүлтэрэй үнеэдэй харууһа, эдеэлүүлгэ һайжаруулхада шаг шэмэ үгэлгэнь дээшэлдэг байһаниинь мэдээтэй. Энээниие би өөрынгөөшье дүршэлһөө мэдэнэб. Һүүлэй гэрэгшэ жэлдэ нютагай үүлтэрэй паамхай үнеэн бүхэнһөө дундаар 1100 литр һү һаагаа һэм. Энэ жэлдэ 10 үнеэ харууһална́б. Тиин 10 һара соо һаамхай үнеэн бүхэнһөө 1223 литр һү һааһааб. Зарим үнеэдни тусгаар һүтэй. Жэшээнь, «Пальма» гэжэ үнеэнһээ энэ жэлдэ 2000 гаран литр һүн һаагдаа. Үнеэдээ зүбөөр харууһалжа, эдеэлүүлжэ шадаһанай ашаар иимэ амжалтанууд туйлагдана. Мүн үнеэдээ зүбөөр һааха гээшэ ехэ удхашанартай.

Үнеэдэй үбэлэй харууһа угаа ехэ харюусалгатай үе мүн. Энэ жэлэй үбэлжэлгэдэ хаһа саг соогоо бағаг һайнаар бэлэдхээб. Үбэлэй үедэ үнеэдээ хэдышье һайнаар эдеэлүүлээд, хүйтэн, муухай байрада байлгаа һаа, үнеэд һү багые үгэдэг юм. Тиимэһээ үнеэдэйнгээ байрые хододоо сэбэрлэдэг, малчуулда үдэр бүри тусхай нэгэ сагта эдеэлүүлдэт байнаб. Үнеэдээ зүбөөр эдеэлүүлхэ гээшэ ехэ удхашанартай. Үнеэдээ һүтэй ба һү багатайгаарнь илгаад, тэдэнэйнь кормушканууд соо хэжэ эдеэлүүлхэдэ һайн. Һүтэй үнеэдые элбэжэ һайнаар эдеэлүүлдэг байнаб. Гадна, үнеэдтэ суудхэдээ 8—10 килограмм турнепс эдюулхэдэ, 1,5—2 дахин ехэ һүтэй болодог Энэ жэлдэ шэмэтэ тэжээл багатай дээрэһээ турнепс гү, али хартаабха үнеэн бүридэ суудхэдээ 4 килограмм тухайе үгэнэбди.

Үнеэдые зүбөөр һаахада һүтэй ба һүниинь тоһолигоор ехэ болодог юм. Һаахынгаа урда тээ ба һүүлээрнь хүхэ дэлэнгыень эльбэжэ, үнеэдээ хоёрдохёо һаахада, эгээл үдхэн һүниинь һааглдаг байна. Зунай сагта манай колхозой һаалишад үдэр һүнигүй үнеэдээ адуулаад гурба дахин һаалаг. Тусгаар һүтэй үнеэдые 4 дахин һаадагбди.

Түл абалгада бэлэдхэхэ хэрэгтэ анхаралаа тон ехээр хандуулнабди. Үнеэдэй түрэхын урда тээ 1.5 ба 2 һара соо тэдэниие һайн харууһанда табидагбди. Һайнаар харууһалжа ба эдеэлүүлжэ байхада үнеэдэй хүшэн хүдэлдэггүй, тобир тарган байдаг. Тиин иимэ үнеэд һүтэй байдаг ба түрэһэнэйнгөөшье һүүлээр һүеэ татадаггүй юм Үнеэдые тугалгүйгөөр һаахада. һү үгэлгэнь элитэ дээшэлдэг. Иигэжэ һаахада үнеэд бүхы һүеэ үгэдэг байна.

Нютагай үүлтэрэй үнеэдые олон янзын тэжээлээр, шэмэтэ тэжээл, илангаяа турнепс үгэлсэн эдеэлүүлээд, тугалгүйгөөр һаахада, жэл соо 1500 литрһээ холо дээшэ һү үгэхэ байна.

Өөрынгөө дүршэлые ба зоотехническэ эрдэмые дээшэлүүлхын тулада мүнөө 3 жэлэй зоотехническэ курсада һуралсажа байнаб.

Ниитынгээ мал олошоруулна

Твороговско сельсоведэй Кировэй нэрэмжэтэ артелиин (Кабанск) колхознигууд ниитынгээ малажалые хүгжөөхын тула ниидэд ехэ оролдолго гаргана. Тэрэнэй ашаар мал үсхэбэрилхэ мүнөө жэлэйнгээ түсэбые бүхы түрэлэй малаар ноябриин 1-дэ үлүүлэн дүүргээ.

Колхозой правлени (түрүүлэгшэнь нүхэр Черников) адуу малаа дулаан ба садхалан үбэлжэлгөөр, малшадаа һайн байраар хангахын түлөө ехэ анхарал хандуулна. Мүнөө жэлдэ малай дулаан байранууд ба малшадай гэрнүүд олоор түхеэрэгдээ. Малнуудые эдеэлүүлхэ кормушканууд ба яслинууд хэгдэнхэй. Мүнөө колхозой адуу мал үбэлэй бэлшээридэ ябана. Малай үбэлжэлгые эмхитэйгээр үнгэргэжэ, адуу малаа тобир тарганаар ондо оруулхын тула тус колхозой малшад бүхы хүсэеэ элсүүлэн хүдэлмэрилжэ байна.

Я. Вяткин.

Үбһэ тэжээл гамнанагүй

Энэ жэлдэ Заиграйн аймагай Нарагадай сомоной Ленинэй нэрэмжэтэ колхоз адуу малдаа эдюулхэ үбһэ багатай юм. Ниитынь адуу мал тэжээлээр миил 30 процент хангагдаһан байна.

Иимэ хүндэ байдалтай байбашье, колхозой правлениин түрүүлэгшэ Цыретор Раднаев ба тариалангай бригадын бригадир Түмэржаб Чимитов гэгшэд комбайнай хуряаһан һолоомо поли дээрэһээ суглуулжа абаха ябадал хангүй, ехэнхииень саһанда даруулаа. Гадна, Үдэ голой урда бэедэ 40 гектар дээрэ зелёнко һайнаар ургаһан байгаа. Тэрээниие сомон доторхи албахаагшадай хүсөөр сабшаһан ба бухаллаһан болобошье, мүнөө хүрэтэр колхозойнгоо фермэнүүдэй усадьбануудта зөөжэ абаашаадүй. Тиимэһээ тэрэ зелёнконь саһанда даруулжа, үхэр малда эдигдэжэ, гэшхэгдэжэ хэбтэһээр. Мүн ерэһэн ошоһон хүнүүд тэрээнһээнь шаргадаа хэжэ дууһаха болоо.

Колхознигуудай оролдолгоор ургуулһан энэ үнэтэ тэжээл усадьбадаа зөөжэ абахын орондо бригадир Чимитов үдэр һүнигүй архидажа ябадаг болошоо.

Колхозно ниитынгээ зөөриие иигэжэ үрихэ гээшэ гэмтэ ябадал мүн.

Ш. Ацагадская.

Зураг дээрэ: Сэмбын фабрикын аппаратно-ээрэлгын цехын агитатор комсомолка Мария Гринина үдэрэй забһарлалгын үедэ цехынгээ улаан булан соо суглараһан хүдэлмэришэдтэй коммунизмын агууехэ барилганууд тухай хөөрэлдөө үнгэргэжэ байна. М. Минеевэй фото.

Холын гүүртын улаан буланда

Яруунын аймагай Үльдиргын сомоной Молотовой нэрэмжэтэ колхоз адуу малаар баян юм. Үдэ голой үзэсхэлэн һайхан эрьеые зубшан, хэдэн газарнуудаар тус колхозой малай гүүртэнүүд бии.

Сайдам нютагтахи эбэртэ малай гүүртые холоһоо харахада, ямар нэгэн тосхон шэнги. Малай типовой олон байранууд, малшадай ажаһуудаг, нэгэн жэгдээр табигдаһан гэрнүүд. Гүүртын захадахи үндэр сагаан гэр бүришье холоһоо эли тодоор харагдадаг юм. Энэ хадаа тус гүүртын ба тэрээндэ дүтэ шадарай малшадай улаан булан.

Малшадай улаан булан уран гоёор шэмэгдэнхэй. Нютагай Соведүүдтэ һунгаха һунгалтануудай хүндэлэлдэ социалистическэ мүрысөө үргэнөөр дэлгэрүүлэе. ниитын ашаг шэмэтэ малажалые хүгжөөхэ 3 жэлэй түсэбые үлүүлэн дүүргэе, адууһа малаа тобир тарганаар үбэлжүүлэе гэһэн уряа ба элдэб плакадууд эли тодо газарта хадаатай. Стол дээгүүр шэнэ газетэнүүд ба журналнууд элбэг. Мүн һунгалтануудта хабаатай политическэ, уранһайханай, зооветеринарна номуудаар баян библиотекэ тэндэ бии.

Ажалайнгаа һүүлээр малшад Улаан буландаа олоороо сугларна. Тэдэнэр радио шагнана, хэблэлэй һониниие уншана. Агитаторнууд Һ. Жаргалов, Д. Дашицыренова, Р. Эрдынеев, Д. Цыренов гэгшэд элдэб темэнүүдээр элидхэл ба хөөрэлдөөнүүдые үнгэргэдэг юм. Тэдэнэр советскэ һунгуулиин системэ, дайнай хойто тээхи сталинска табанжэлэй туршада манай арадай туйлаһан амжалтанууд болон эб найрамдалай сталинска политика тухай эли тодо баримтануудые шадабаритайгаар хэрэглэн, малшадай дунда ойлгууламжын хүдэлмэри ябуулна.

Һаяхан агитатор Жаргалов «Коммунизмын асари ехэ барилганууд» тухай, Ленинэй орденто «Караваево» совхозой малшадай түрүүшүүлэй ажалай дүй дүршэл тухай хөөрэлдөөнүүдые хэжэ, улаан буланда ерээшэдые ехээр һонирхуулһан байна. Тус улаан булангай байшан хододоо үдэшэ орой болотор гэрэлээр яларжа байдаг. Тэндэ агитационно-ниитын хүдэлмэри үргэнөөр ябуулагдадаг ба малшадай культурна эрилтэнүүд гүйсэд хангагдадаг юм.

Ц. Дандаров.

Оролдосотойгоор хүдэлмэрилнэ

Нютагай Соведүүдтэ һунгаха һунгуулиин кампаниин эхилһэн сагһаа хойшо Хэжэнгын аймагай Дээдэ-Хэжэнгын сомоной уншалгын байшанда агитационно-ойлгууламжын хүдэлмэри эдэбхитэйгээр ябуулагдана. Үдэшэ бүри эндэ хүн зон олоороо суглардӑг болонхой. Тэдэнэр элдэб номуудые, газетэ ба журналнуудые уншана, лекци шагнана. Первомайска долоон жэлэй һургуулиин директор Ж. Гончиков «Кореядэхи событинууд», багша Гаранина «Сталинска Конституци—дэлхэй дээрэ эгээл демократическа Конституци» гэһэн лекцинүүдые һаяхан уншаһан байна.

Тус уншалгын байшангай дэргэдэ хэдэн кружогууд эмхидхэгдэнхэй. Комсомолецууд, залуушуул ба хүдөөгэй интеллигентнүүд тэдэнэй хүдэлмэридэ эдэбхитэйгээр хабаадалсадаг юм. Багша—комсомолка А. Туканенко—драматическа, А. Сидорова—хоровой кружогуудые хүтэлбэрилнэ.

Һаяхан армиһаа бусажа ерэһэн коммунист Н. Мясников тэндэ избачаар хүдэлмэрилнэ. Тэрэ хадаа олоной дунда хүндэтэй агитатор болонхой. Нүхэр Мясников сомонойнгоо колхозуудай холын фермэнүүд болон гүүртэнүүд дээгүүр ябажа, малшадай дунда һони һонин хөөрэлдөө үнгэргэдэг, газетэ уншажа үгэдэг ба «дайшалхы хуудаһануудые» гаргадаг юм. Мүн коммунист Мясников комсомолецуудые ниитын хүдэлмэридэ олоор хабаадуулна. «Первое мая» колхозой комсомолецууд барандаа агитаторнуудаар хүдэлмэрилнэ.

Иигэжэ избач Мясниковой оролдосотойгоор ажаллаһанай ашаар һунгагшадай дунда агитационно-ниитын хүдэлмэриие уншалгын байшан үргэнөөр ябуулна.

В. Дугарцыренов.

Үбэлэй спортые үргэнөөр дэлгэрүүлэе!

Үбэлэй спортивна сезон эхилбэ. Хэдэн һарын турша соо хайладаггүй саһатай газарнууд үбэлэй спортые хаа хаанагүй амжалтатайгаар ябуулха арга бидэндэ үгэнэ. Физическэ хүмүүжүүлгэдэ санаар ба конькигаар ябалга ехэ удхашанартай.

Советскэ гүрэн дотор үбэлэй спортын хүгжэлтэдэ тусхай анхарал табигдана. Ажалшадай хэрэглэхын түлөө хэдэн мянган санын базанууд ба катогууд байгуулагданхай. Үбэлэй үедэ физкультурно-ниитын хүдэлмэри эмхидхэлгэдэ угаа ехэ мүнгэн зөөри һомологдодог байна.

Манай республика дотор санашадай ба конькигаар ябагшадай тоо жэл ерэхэ бүри олошорно. Хэдэн зуун санашад ба конькигаар ябагшадта спортивна разрядууд олгогдоһон байна. Республикын эрхим санашад Мария Лубкова, Лидия Бурмакина, Бжезовский, Петров, Токарев ба бусад үнгэрэгшэ сезондо 5, 8, 18. 30 километртэ туйлагдаһан амжалтануудые дабаһан ба үлүүсэ түргөөр ябадаг болоһон байна. Хүдөөгэй санашадай тоо жэл ерэхэ бүри олошорно. Тэдэнэрэй эрхимүүдынь — Алексеев, Петров, Каплин, Ревенская ба бусад городой түрүүшүүлтэй зэргэшэн, республикын чемпионой хүндэтэ нэрэзэргын түлөө тэмсэнэ.

Тиигэбэшье, санын ба конькигаар ябалгын далайсые хангалтатай гэжэ тоолохоор бэшэ байна. Конькигаар ябалгын секцидэ тон үсөөн зон хабаадуулагдадаг. Разряднигуудые бэлэдхэлгээр гүрэнэй түсэбэй дүүргэгдэһэншье һаа, санашадай ба конькигаар ябагшадай дунда разряднигууд тон үсөөн. Тэдэнэй спортивна мэргэжэл үнгэрэгшэ сезоной үедэ үшөөл доодо хэмжээндэ байгаа. Бүхы физкультурна эмхи зургаануудай ба һайндуранай спортивна обществонуудай мүнөө жэлэй сезондо бэелүүлхэ зорилгонь хадаа 1948 оной декабриин 27-до ВКП(б)-гэй ЦК-гэй гаргаһан тогтоолые большевистскээр дүүргэлгэ болоно.

Үбэлэй спортивна сезоной түсэбые амжалтатайгаар бэелүүлгэ хадаа үбэлдэ бэлэдхэлые зүбөөр эмхидхэһэн дээрэһээ дулдыдаха байна. Нэн түрүүндэ катогууд ба санын базанууд саг соогоо хүдэлмэреэ эхилхэ ёһотой. Улан-Удын Ленинэй орденто паровозо-вагонно заводой «Локомотив» гэжэ һайн дуранай спортивна общество энэ талаар тон зүб шиидхэбэри абажа, тэрэнээ бэелүүлээ. Тэндэхид хүйтэн болохотой хамта катогтоо уһа адхажа эхилээд, Агууехэ Октябрьска революциин 33 жэлэй ойн үдэр городой залуушуулда бэлэг болгон энэ катогоо нээһэн байна. Энээнһээ урагша улан-удынхид конькигаар ябалгые декабриин һүүлдэ гү, али январиин эхеэр эхилдэг байһан юм.

Энэ общество үбэлэй спортивна сезондо бэлэдхэлгээр ехэ хүдэлмэри ябуулаа гэбэл, конькигаар ябагшадай хубсаһаа тайлаха таһалга заһабарилагдаһан, коньки хурсадаха зургаан станок хэгдэһэн, 120 паар ботинка болон конькинуудые шэнээр абаһан ба заһаһан байна. Конькинуудайнь тоо һара бүри нэмэхээр хараалагдана. Үшөө зун байхада һайн шанартай 150 паар сананууд абтаа. Энээнһээ урагша байһан спортын секцинүүд сезоноо һайн бэлэдхэлтэйгээр угтажа, хүдэлмэреэ эхилээ.

Түмэрзамайхидай һайн дуранай спортивна «Локомотив» общество (инструкторынь нүхэр Бабаев) энэ талаар мүн лэ бэлэдхэлэй ехэхэн хүдэлмэри ябуулаа. Эндэ конькигаар ябаха харгы бэлэн болгогдоһон ба сана, коньки мэтэнүүд абтаһан байна.

Энэ жэлдэ «Динамо» стадиондо, шэлэй заводто, мяханай комбинадта, Городок, Бабушкин городуудта, Кабанск, Селенгинск тосхонуудта ба бусад зарим нютагуудта катогууд ба санын базанууд нээгдэхэ байна. Тэдэниие нээлгэ хойшо татагдабал, секцинүүдэй һуралсалай хүдэлмэридэ һаад түбэг ушаруулха байна Городууд ба аймагуудай физкультурын хэрэгые эрхилхэ комитедүүд, спортивна обществын соведүүд ба тэдэнэй эхин организацинууд өөһэдынгөө бүхы эдэбхитэдые үбэлэй спортивна базануудые нээхэ хүдэлмэридэ хандуулха ёһотой. Тэдэнэрынь илангаяа бэлэдхэлэй хүдэлмэридэ туһалха зэргэтэй.

Конькигаар ябалгын ба санын спортын ургалта хадаа конькигаар ябадаг харгынуудай ба хадада — сламомой олон болгогдоһон дээрэһээ дулдыдаха байна. Урилдаанай тусхай харгынууд бүхы обществонуудай катогууд дээрэ бии болгогдохо ёһотой. Эдэ харгынууд олоной хэрэглэдэг талмайһаа таһалагдаһан байха болоно. Ондоо городуудтахи хүдэлмэриин дүршэл хаража үзэхэдэ, гүйдэлэй харгы хэлгэ хүндэ хэрэг бэшэ байна. Республикын ба аймагуудай олонхи спортивна обществонуудта гурбадахи разряднигуудые бэлэдхэхэ юрын һуралсалай трамплинууд, халтирха хаданууд бүри хилбарханаар түхеэрэгдэжэ болохо байна.

Үбэлэй спортивна сезониие амжалтатайгаар үнгэргэлгэдэ инструкторнуудай ба тренернүүдэй кадрнуудай хүдэлмэриие үргэдхэлгэ ба шанарыень дээшэлүүлгэ ехэ удхашанартай. Тон энэ гэһээр эхилжэ, командирска һуралсал ба инструкторнуудай семинар эмхидхэхэ шухала.

БМАССР-эй Министрнүүдэй Соведэй дэргэдэхи физкультура ба спортын хэрэгүүдые эрхилхэ комитет санашадай ба конькигаар ябагшадай тоое ехээр дээшэлүүлхэ зорилготой түсэб баталаа. Конькигаар ба санаар ябагшадай республиканска суглуулмал командануд баталагдаа. Тэдэнэр мүнөө өөһэдынгөө спортивно-техническэ хэмжээе дээшэлүүлхын түлөө ажаллажа байна.

Спортивна обществын соведүүдэй, физкультурын комитедүүдэй зорилгонь хадаа олониитые өөһэдынгөө хүдэлмэридэ үргэнөөр хандуулга ба багшанарай, тренернүүдэй хүдэлмэриие һайжаруулга болоно. Үбэлэй спортивна хүдэлмэриин түсэбые дүүргэлгын асуудалнууд физкультурын коллектив, секци бүхэндэ ба санашадай, конькигаар ябагшадай суглаачууд дээрэ зүбшэн хэлсэгдэхэ ёһотой. Үбэлэй сезон соо заншалта уулзалгануудһаа гадна, хүдөөдэ ба городто үбэлэй спортые үргэдхэхэ хүдэлмэринүүд түсэбөөр хараалагдана. Мүнөө жэлдэ түрүүшынхеэ санын заочно мүрысөөнүүд үнгэргэгдэхэ байна. Эдэ хүдэлмэринүүд манай аймагуудта ба городуудта санын, конькиин спортые олониитээр харалга боложо үгэхэ юм. «Динамо», ПВЗ-гэй «Локомотив», «Спартак» ба бусад спортивна обществонууд ородой хоккейн командануудые бии болгожо, тренировкоёо эхилээд байна.

Үбэлэй спортивна сезониие жэшээтэ һайнаар үнгэргэлгэдэ спортивна хэрэгсэлнүүд ехэхэн һуури эзэлнэ. Мүнөө үедэ республика соомнай дүүрэн хүрэхэ тоотой конькинууд асарагданхай. Тиибэшье, сана асаралга унжагайрууулагдажа байна. Бурмонголлеспромсоюз худалдаа наймаанай эмхи зургаануудта таба мянга шахуу паар сана үгэхэ аад, мүнөөдэрэй байдалаар тэдэнэр тон үсөөхэн сана үгөөд байна. Тэндэхи хүтэлбэрилэгшэд ажалшадай эрилтэдэ харюусалгагүйгөөр хандажа, һүүлэй үе хүрэтэр энэ асуудал шиидхээгүй байһаар. Хүдөөгэй спортсменүүдые Бурмонкоопсоюз санаар хангаха ёһотой аад, энэ асуудалда баһал хайша хэрэгээр хандана. Бурмонкоопсоюз ондоо областьнуудһаа санануудые асарха тушаа зохихо анхарал табинагүй.

Үбэлэй спортивна сезон эхилбэ. Худалдаа наймаанай бүхы эмхи зургаанууд үбэлэй сезониие эмхитэйгээр үнгэргэхын түлөө шухала хэмжээнүүдые абаха ёһотой. Манай орондо советскэ спортсменэй ургахын түлөө бүхы условинууд бии болгогдонхой. Манай физкультурнигууд — санашад ба конькигаар ябадаг хүнүүд бүхы хүсэеэ спортивна техникын үндэрые дабалгада зорюулжа, мүрысөөн бүхэндэ түрүү һууринуудые эзэлхые оролдохо ёһотой. Тэдэнэр спортивна тренировкоёо саашадаа улам һайжаруулха уялгатай.

М. ХАБАЛОВ,
БМАССР-эй Министрнүүдэй Соведэй дэргэдэхи физкультура ба спортын хэрэгүүдые эрхилхэ комитедэй түрүүлэгшэ.

Трактор заһабарилга дээрэ түрүү методуудые хэрэглэхэ

Манай республикын МТС-үүд жэлһээ жэлдэ шэнэ шэнэ тракторнууд ба хүдөө ажахын бусад машинануудаар зэбсэгжэнэ. Тэрээнтэй хамта заһабарилгын хүдэлмэри улам ехэ болоно. Гадна, ерэхэ 1951 ондо условно трактор бүхэнһөөр урданайхиһаа ехэ хүдэлмэри хэгдэхэ байна. Тиимэһээ МТС-үүдэй хүтэлбэрилэгшэд хадаа айгша оной заһабарилгын хүдэлмэриие урда жэлнүүдэйхиһээ улам эмхитэйгээр үнгэргэхэ, заһабарилга дээрэ түрүү методуудые бүтэрүүлхэ ёһотой.

Олон МТС-үүдтэ заһабарилгын хүдэлмэриин культура тон доодо хэмжээндэ байна гэжэ шалгалта харуулаа. Заһабарилгын бригадна методһээ хахасахаяа айха ябадал, мүн мастерской дотор элдэб үлүү дулуу түмэрнүүдэй олон, хүдэлмэришэдэй хүдэлмэриин байрануудай муухай, простой зэр зэмсэгүүдэй хомор, детальнуудые каустическа содын раствор соо угаадаггүй, контрольно-хэмжэлгын инструментнүүдые һаланаар бариһан ба бусад олон дутагдалнууд хадаа заһабарилгын хүдэлмэридэ һаад түбэг ушаруулдаг, заһабарилгын шанарые доошолуулдаг байна

Заһабарилгын культурые саашадаа эрид дээшэлүүлхэ, узловой методые заһабарилгын хүдэлмэриие эмхидхэлгын гол формо болгохо, хуушан бригадна методые хахасаха хэрэгтэй.

Республикын МТС-үүдтэ олон янзын элдэб станогууд бии. Тэдэниие зүбөөр ба үндэр бүгээсэтэйгээр ашаглалга хадаа заһабарилгын амжалта түгэсөөр дүүргэлгын нэгэн шухала услови мүн. Тиибэшье, олон МТС-үүдтэ станогууд хангалтагүйгөөр хэрэглэгдэнэ. Жэшээнь, токарна станогууд халаан соогоо оройдоо 5—6 час хүдэлгэгдэдэг, тиихэ зуураа миил 5—6 шпилькэнүүдые гү, али шүрэбүүдые хэдэг байха юм. Токарьнуудай муугаар хүдэлмэрилһэнһөө заһабарилгын бүхы хүдэлмэринүүд һаатадаг байна.

Саашадаа станогуудые хэнэй хамаагүй хэрэглэхэ ябадал болюулха, станогуудые харюусалгатай нюурнуудта даалгаха шухала. Хэрбээ дүршэлтэй токарьнуудай үгы һаань. Түнхэнэй МТС-эй механизаторнуудай жэшээгээр, энэ хүдэлмэриие эгээн дүршэлтэй хүдэлмэришэндэ даалгаха хэрэгтэй. Тиихэдэ халаанай даабаринуудые нэгэ үдэр урид, хүдэлмэриин үдэрэй эхилхын урда тээ үгэхэ ёһотой.

Мүнөө олонхи МТС-үүдтэ станогуудта хүдэлмэрилхэ хүнүүд дутана. Тиимэһээ МТС-үүдэй мастерскойнуудые даагшад хадаа бии байһан станочнигуудаа халаан бүридэ зүбөөр хубаарилан табиха ёһотой. Тиихэдэ залуу токарьнуудай мэргэжэлые саг үргэлжэ дээшэлүүлжэ байха гээшэ угаа ехэ удхашанартай. МТС дотор гансашье һайн токарь байгаа һаа. нилээд олон залуушуулые һургаха байна бшуу.

Тракторна паркые заһабарилгын нэгэн шухала участок хадаа шанарай хойноһоо шалгалта болоно. Хүдэлмэриин шанарые нарин нигтаар шалгаһанһаа тракторна паркые хабарай тарилгада һайнаар бэлэдхэлгэ нилээд дулдыдаха байна. Тиимэһээ МТС-үүдтэ бии байһан хэмжэлгэ-шалгалтын приборнуудые, шатунууд болоод шарикова подшипнигуудые шалгаха приборнуудые гуримшуулха хэрэгтэй. Иимэ приборнуудгүй МТС-үүд тэдэниие худалдан абаха ёһотой. Иимэ приборнуудые үргэнөөр хэрэглэлгэ хадаа заһабарилгын бүтээсые дээшэлүүлхэ ба шанарые һайжаруулха байна. Цилиндрнүүдэй конусность, овальность, коленчатэ валнуудай шейкэнүүдые, вкладышуудай бүхөөр һуулгагдаһаниие, подшипнигуудые шудхалгын шанарые (илангаяа гусеничнэ тракторнуудай гол подшипнигуудые), тэдэнэй зузаан ба нимгэниие наринаар шалгаха хэрэгтэй. Дурсагдагша хүдэлмэринүүдые муугаар хэһэнһээ боложо, хүсэтэ гусеничнэ тракторнууд полевой хүдэлмэриин үедэ удаанаар һаатадаг гэжэ дүй дүршэл харуулна. Жэшээнь, газ хубаарилгын механизмын детальнуудые хайша хэрэгээр заһабарилһан шалтагаанһаа тракторнууд дүүрэн хүсөөрөө хэрэглэгдэдэггүй, горючи ба түрхихэ тоһо үлүү ехээр гаргашалдаг байна. Тиимэһээ иимэ детальнуудай заһабарилгые дүршэлтэй хүнүүдтэ даалгаха, тэдээндэ дулаан ба һайнаар гэрэлтүүлэгдэһэн хүдэлмэриин һууринуудые үгэхэ хэрэгтэй

Тэрэшэлэн түлишын аппаратурада, илангаяа карбюраторнуудай детальнуудые заһабарилга ба шалгалтада анхаралаа ехээр хандуулха шухала. Карбюраторнуудай гол детальнуудай муугаар заһагдаһанһаа горючи үлэмжэ ехээр гаргашалагдадаг байна. Тиимэһээ түлишын аппаратурые заһабарилгада дүршэлтэй слесарине эртэһээ табиха ёһотой Карбюраторна ба дизельнэ тракторнуудай түлишын аппаратурын заһабарилгын шанарые шалгахада хэрэглэгдэдэг тарировочно болон контрольно туршалгын түхеэрэлтэнүүд олонхи МТС-үүдтэ бии. Тиимэһээ тэдэ түхеэрэлтэнүүдые гүйсэд хэрэглэхэ шухала. Жэшээнь, нёдондо карбюраторнуудай жиклёрнуудые шалгаха прибор шадабаритайгаар хэрэглэһэнэй ашаар Түнхэнэй МТС 8000 үлүүтэй килограмм горючи арбилһан байха юм.

Һүүлшын 2 жэлэй турша соо республикын МТС-үүдтэ СТЗ маркын тракторнуудай базисна детальнуудые шэнэдхэн байгуулха ба механизмуудай соосностиие шалгаха приборнууд хэрэглэгдэдэг болоо. Тэрэнэй ашаар тон шуһаг детальнууд, илангаяа роликово подшипнигууд заһабарилгада багаар гаргашалагдадаг болоһон байна. Гэбэшье, иимэ приборнууд үшөөл хангалтагүйгөөр хэрэглэгдэнэ Мүнөө жэлдэ энэ хүдэлмэридэ тусгаар хүнүүдые томилжо, базисна детальнуудые шэнэдхэн байгуулха техникэтэй тэдэниие танилсуулха хэрэгтэй.

Түнхэнэй МТС-эй механизаторнуудай үүсхэлээр республикын бүхы МТС-үүдтэ социалистическэ мүрысөөн үргэнөөр дэлгэрээ. Олон МТС-үүдэй механизаторнууд заһабарилгын байгша оной дүрбэдэхи кварталай түсэбые һунгалтануудай үдэр—декабриин 17 болотор дүүргэхын түлөө амжалтатайгаар тэмсэжэ байна. МТС-үүдэй хүтэлбэрилэгшэд хадаа хүдөө ажахын техникые болзорһоонь урид, һайн шанартайгаар заһабарилхын түлөө тэмсэхэ ёһотой.

И. Бурмистров.

Һурагшадай вечернүүд

Яруунын аймагай пионернүүдэй байшанда суббото, воскресенье бүхэндэ һурагшадай вечер үнгэргэгдэнэ. Эндэхи дунда һургуулиин багшанарай хүсөөр элдэб олон гэмээр һурагшадта лекцинүүд ба элидхэлнүүд уншагдана Һүүлээрнь уранһайханай самодеятельностиин коллективүүд концертнүүдые харуулна Вечернүүд һурагшадые ехэ һонирхуулдаг байна.

Т. Сараева.

Зураг дээрэ: городой эдир залуушуулай дунда түрүү һуури эзэлһэн № 1 эрэшүүлэй дунда һургуулиин санашадай команда. (зүүн гарһаа). В. Обухов. Г. Игумнов, К. Золотарев ба В. Нечаев. З. Веснинагай фото.

САНЫН ЭСТАФЕТЭ

Сталинска Конституциин Үдэрэй хүндэлэлдэ ба үбэлэй спортивна сезоной эхилһэндэ зорюулагдаһан санын эстафетэ декабриин 5-да болобо. Хамта 63 команда эстафетэдэ хабаадаа.

Мүрысөөндэ 65-дахи ба 66-дахи һургуулинуудай басагадай командануудай хоорондо шанга тулалдаан болоо. № 65 һургуулиин санашад эстафетые шүүһэн байна.

Мүн хүбүүдэй команданууд эршэмтэйгээр мүрысөө. Эндэ 1-дэхи эрэшүүлэй һургуулиинхид 3 километрын дистанциие 53,51 секунда соо дабажа, түрүү һуури эзэлээ. Эдэ санашад эрхим һайн бэлэдхэлтэй байһанаа харуулаа.

Эстафетэдэ һайн дуранай обществонуудай команданууд хабаадаа. Мүрысөөндэ «Наука» командын түлөөлэгшэ нүхэр Гармаева эгээн түрүүшээр фиништээ ерэһэн байна. 2-дохи һуурие «Большевик» командаһаа Т. Качина эзэлээ.

5 километр дистанциин мүрысөөндэ эрэшүүлэй командануудһаа түмэр замай техникумэй студент Березовский 20 минута 20 секунда соо фиништээ хүрэжэ, эстафетые шүүһэн байна.

Үнеэн бүриһөө 1400 литр һү һааба

Иволгын аймагай һаалишадай мүрысөөндэ Калёновско сельсоведэй Ленинэй нэрэмжэтэ колхозой һүнэй-товарна фермынхид түрүү һуури эзэлбэ. Тус фермын һаалишад ноябриин 15 хүрэтэр үнеэн бүриһөө дунда зэргээр 1140 литр һү һаагаа.

Зарим һаалишад бүришье ехэ амжалтануудые туйлаба. Жэшээнь, эрхим һаалиша Е. М. Овчинникова үнеэн бүриһөө 1408 литр һү һаажа, жэлэйнгээ түсэбые 400 гаран литрээр үлүүлээ. Мүн һаалишад П. Д. Кривоконосова, А. Е. Овчинникова гэгшэд 1208 — 1288 литр һү үнеэн бүриһөө һааһан байна. **А. Нагаслаев.**

Һурагшадай концертнүүд

Торийн аймагай Доодо-Бургалтайн дунда һургуулиин уранһайханай самодеятельностиин кружок 15 хүнһөө бүридэнэ. Ажалшадай депутадуудай нютагай Соведүүдтэ һунгаха һунгалтануудта бэлэдхэлэй үедэ тус кружогойхид колхозуудаар ябажа, ажалшадта зүжэг наада, концерт харуулна. Тэдэнэр үе үе болоод лэ программаяа шэнэлдэг юм.

Һүүлэй үедэ һурагшад «Улаан Бургалтай», «Заветы Ильича» ба бусад колхозуудай гэшүүдтэ һонирхолтой концертнүүдые харуулаа. Һурагшад К. Раднаев, К. Балдаев, Б. Мункуева, Д. Балданова гэгшэд ехэ шадабаритайгаар наадажа, концерт хараашадай һайшаалда хүртэнэ. **Л. Мункуев.**

Финансистнуудай заочно курса

Финансово хүдэлмэрилэгшэдэй эрдэм мэргэжэлые дээшэлүүлхэ зорилготойгоор, энэ жэлэй апрель һараһаа эхилжэ, БМАССР-эй финансуудай Министерствын дэргэдэ аймагууд болон городуудай финансова таһагуудай ахалагша ба налоговой инспекторнүүдэй заочно курса нээгдэһэн байгаа.

Мүнөө заочнигуудай олонхинь «эрхим» ба «һайн» гэһэн сэгнэлтэтэйгээр һуража байна. Тэдэнэй тоодо нүхэд Сосновский (Баргажан), Баторов (Баунт), Ульзутуев (Кяхта), Пестеров (Тарбагатай) ба бусад оролсоно. **Н. Спицын.**

СОВЕТСКО-ФИНСКЭ ХУДАЛДАА НАЙМААНАЙ ХАРИЛСААНУУД ТУШАА

СССР-эй гадаадын худалдаа наймаанай Министерствын ба Финскэ худалдаа наймаанай делегациин хоорондо болоһон хэлсээнүүдэй амжалтатайгаар дүүрэһэнэй ашаар, декабриин 2-то протокол баталагдаа. 1950 оной июниин 13-да баталагдаһан советско-финскэ табанжэлэй худалдаа наймаанай хэлсээнтэй зохилдуулан, тус протокол хадаа 1951 ондо талануудай хоорондоо үгэлсэхэ товарнуудай тодорхой списогүүдые тогтообо.

Декабриин 3-да Финскэ худалдаа наймаанай делегаци Москваһаа мордобо.

КОРЕЯДЭХИ СОБЫТИНУУД

Корейскэ арадай-демократическа республикын Арадай армиин Главна командованиин мэдээсэл

Бүхы фронт дээрэ Арадай армиин түрилтэ доро американска ба урда корейскэ сэрэгүүд гэдэргээ сухарижа байна гэжэ Корейскэ арадай-демократическа республикын Арадай армиин Главна командованиин декабриин 6-да дамжуулһан мэдээсэл соо хэлэгдэнэ.

КОРЕЯДЭ ИНТЕРВЕНТНҮҮДЭЙ СЭРЭГЭЙ ДИИЛДЭҺЭН ТУХАЙ СИНЬХУА АГЕНТСТВЫН КОРРЕСПОНДЕНТЫН МЭДЭЭСЭЛ

ПЕКИН, декабриин 6. (ТАСС). Кореяһаа Синьхуа агентствын корреспондентын мэдээсэһэнэй ёһоор, корейскэ Арадай арми ба хитадай һайндуратан американска 2-дохи ба 25 дахи дивизинүүдтэ, турецкэ бригадада, лисынмановска 7-дохи ба 8-дахи дивизинүүдтэ эрид шанга сохилтонуудые хэһэн байна.

Корейскэ Арадай арми ба хитадай һайндуратан бүхы фронтоор добтолно. Тэдэнэр Анчжу (Аньсю), Синаньчжу, Кэчхонь (Кайсен), Сукчхонь (Сюкусен), Суньань (Дзюнсен), Кандон (Кото), мүн Пхеньянһаа хойшоо ба зүүн-хойшоо байһан бусад городуудые сүлөөлөө.

Зүүн фронт дээрэ Хамхынай (Канко) хойно, Чхосинь нуурай райондо, Арадай армиин сэрэгүүд ба хитадай һайндуратан американска далайн пехотын 1-дэхи дивизиин ба 7-дохи пехотно дивизиин гол хүсэнүүдые бүһэлбэ.

Зүүн-хойто Кореядэ американска нэгэ полк ба лисынмановска хоёр дивизи Хесаньчжиньһаа (Хесандин), Чхончжиньһаа (Сейсин) ба Сончжиньһаа (Сэнгдзин) Хамхын ба Вонсан (Гензан) шэглэн сухарижа байна.

ООН-эй Генеральна Ассамблейн 5-дахи сесси

НЬЮ-ЙОРК, декабриин 5. (ТАСС). «Хүнэй эрхэнүүд тухай уласхоорондын нэгэдэхи пактын проект ба тэрэниие бэелүүлхэ хэмжээ-ябуулганууд» гэһэн асуудал Генеральна Ассамблейн үсэгэлдэрэй үглөөнэй пленарна заседани дээрэ зүбшэн хэлсэгдэбэ. Энэ асуудалые тодорхойгоор зүбшэн хэлсэһэн гурбадахи комитет резолюциин 3 проектые һайшаагаа. Нэгэдэхи резолюциин проект хадаа хүнэй эрхэнүүд тухай уласхоорондын пактые хүнэй эрхэнүүд тушаа комиссиин саашадаа зохёохо үндэһэ һууринь болохо тодорхой заабаринуудые үгэхэ зорилготой байна.

Резолюциин хоёрдохи проект соо нэмэлтэ статья оруулха тухай һайшаан дурадхал хэлэгдэнэ, тэрэнэй ёһоор, хүнэй эрхэнүүд тухай 1948 ондо Генеральна Ассамблейн абаһан уласхоорондын конвенциин ябуулгануудые энэ конвенци баталһан метрополиин гүрэнүүдтэ, тэрэшэлэн эдэ гүрэнүүдээр хүтэлбэрилэгдэдэг колонинуудта ба өөрын захиргаагүй территоринуудта адли хэмжээгээр хэрэглэхэ болоно. Гурбадахи резолюциин проект хадаа декабриин 10-най үдэрые «хүнэй эрхэнүүдэй үдэр» гэжэ соносхохо тушаа һайшаан дурадхал хэнэ.

Советскэ Союзай делегаци нэгэдэхи резолюциин проект тушаа хэдэн заһабаринуудые Генеральна Ассамблейн үзэмжэдэ табиба. Тэдэ заһабаринууд хадаа гүрэнэй уларидалгада хабаадаха эрхые ямар-нэгэн доромжолсолгогүйгөөр гражданин бүхэндэ хангаха, бэеэ өөһэдөө тодорхойлхо ба национальна культура хүгжөөхэ арад бүхэнэй, наца бүхэнэй эрхые хангаха, ажал хэхэ ба мэргэжэл шэлэжэ олохо эрхые, эрдэм һураха, амарха, социальна тэдхэмжэ абаха гэхэ мэтын эрхэнүүдые хүн бүхэндэ гүрэнэй зүгһөө хангаха гэһэн заабаринуудые пактын проектдэ оруулхые хараална.

Гурбадахи комитедэй заседанинууд дээрэ эдэ резолюцинуудай зүбшэн хэлсэлгын ябаса ба дүнгүүд тухай мэдээсэлые Нориега (Мексика) хэбэ. Түрүүлэн үгэ хэлэһэн Советскэ Союзай түлөөлэгшэ П. Д. Морозов хадаа хүнэй эрхэнүүд тухай пактые саашадань зохёохо үндэһэ һуури боломоор тодорхой заабаринууд нэгэдэхи резолюциин проект дотор үгы байхаһаа гадна пактын зарим заабаринуудые буруу замаар шэглүүлжэ магадгүй буруу дурадхалнуудтай байна гэжэ делегадуудай анхаралые хандуулба.

Советскэ Союзай түлөөлэгшэ резолюциин проектын дутагдалнуудые заагаһан ба СССР-эй делегациин оруулһан заһабаринуудые абаһан ушартал эдэ дутагдалнууд зайлуулагдажа болохо гэжэ мэдүүлбэ. Эдэ заһабаринуудай шэнжэ шанар ба удхые Морозов тайлбарилаа.

Хүнэй эрхэнүүд тушаа комиссиин урда байһан зорилгонуудые найруулхадаа, Генеральна Ассамблей болбол ООН-эй гэшүүд-гүрэнүүдэй экономическа ба социальна тодорхой онсо зүйлнүүдһээ хадууржа шадахагүй гэжэ Советскэ Союзай түлөөлэгшэ заагаа.

Англиин делегаци нэгэдэхи резолюциин проектые буруушааажа голосовалха гэжэ Англиин түлөөлэгшэ мэдүүлбэ. Резолюциин проектын дутуу зүйлнүүд тухай тэрэ тодорхойгоор хэлэбэ. Австралиин түлөөлэгшэ мүн иимээр лэ үгэ хэлээ.

Украинска ССР-эй, Белорусска ССР-эй, Польшын ба Чехословакиин түлөөлэгшэд нэгэдэхи резолюциин проектын дутагдалнуудые тодорхойгоор тэмдэглэһэн ба Советскэ Союзай делегациин заһабаринуудые абаһан ушартал эдэ дутагдалнууд арилгагдажа болохо гэжэ тэмдэглэбэ.

Мексикын, Франциин ба Гватемалын түлөөлэгшэд энэ асуудал тушаа хараа бодолоо тэрэшэлэн хэлэбэ. Тэрэнэй һүүлээр голосовани хэгдэбэ. Советскэ Союзай заһабаринууд түрүүлэн голосовалагдажа, буруушаагдаа. Тэрэнэй түлөө 7 голос (СССР, Польша, Чехословаки, Мексика, Афганистан ба бусад) үгтэбэ. Нэгэдэхи резолюциин бүхы пунктнууд олонхи голосоор абтаа. Бүхы дээрэнь резолюциин түлөө 38 голос үгтэбэ. 7 делегаци буруушаагаа, 12 делегаци һаналаа бариба.

Хоёрдохи резолюциин проект олонхи 36 голосоор абтаа. СССР, УССР, БССР, Польша ба Чехословаки резолюциин энэ проектын түлөө голосовалаа. 11 делегацинууд, тэрэ тоодо США-гэй ба Англиин түлөөлэгшэд энэ резолюциин проектые буруушааажа голосовалаа. 8 делегаци һаналаа бариба.

Гурбадахи резолюциин проектын түлөө 47 голос (тэрэ тоодо СССР, Польша, Чехословаки ба бусад) үгтэбэ, 5 делегаци һаналаа бариба.

Голосованиин дүүрэһэнэй һүүлээр заседани хаагдаа.

Тяньцзиниин промышленнигуудай ба наймаашадай телеграммада Мао Цзе-дунай үгэһэн харюу

ПЕКИН, декабриин 3. (ТАСС). Хитадай арадай республикын арадай Центральна правительствын түрүүлэгшэ Мао Цзе-дун Тяньцзинь городой 42 мянга гаран промышленнигуудта ба наймаашадта амаршалга эльгээбэ. Тэдэнэр хадаа американска агрессидэ эсэргүү. Кореядэ туһаламжа үзүүлхын ба өөрынгөө Эхэ оронии хамгаалхын түлөө тэмсэлэй лозунгнууд доро митинг үнгэргэһэн байгаа.

Митингдэ хабаадагшадай эльгээһэн телеграммада харюу болгон, Мао Цзе-дун иигэжэ бэшэнэ:

Ноябриин 30-да таанарай эльгээһэн телеграммые уншааб, Хитадта ба Кореядэ эсэргүү агресси эхилһэн американска империалистнуудай хархис шэнжэ шанарые таанар тодоор ойлгоот, энээниие бидэ амаршалнабди. Таанар мэхэлэгдээгүйт, айгаагүйт. Американска агрессидэ эсэргүүсэлгын, Кореядэ туһаламжа үзүүлгын ба өөрынгөө гэрнүүдые болон оронии хамгаалгын патриотическа хүдэлөөндэ ноябриин 30-да ороходоо, таанар өөһэдынгөө үнэн зүб зорилгонуудые харуулаат, энээниие амаршалха хэрэгтэй.

Американска империалистнууд хитад арадта эсэргүү худал пропаганда хэнэ. Энэ худал хуурмаг зүйлдэ нэгэшье патриот этигэхэ ёһогүй. Кореядэ ба Тайванда ороһон, мүн Зүүн-Хойто Хитадай районуудые бомбодожо байгаа американска империалистнууд хитад арадые айлгахын тула элдэб муухай аргануудые хэрэглэнэ. Патриот бүхэн американска агрессидэ эсэргүү эридээр тэмсэхэ ёһотой ба заналтаһаа айха ёһогүй.

США-дэ эсэргүүсэн, Кореядэ туһалжа, өөһэдынгөө гэрнүүдые болон өөһэдынгөө оронии хамгаалжа байгаа хитад арадай һайндуратанай баатарлиг ябуулгануудынь магтаалтай байна. Ороной бүхы патриодууд—хүдэлмэришэд, таряашад, интеллигенци, промышленнигууд ба наймаашад американска империалистическэ агрессидэ эсэргүү нэгэн хүн шэнгеэр нэгэдэһэн байна.

Ороной бүхы патриодууд, бүхы промышленнигууд ба наймаашад арад үргэн олон ниитэтэй хамтадаа, империалистическэ агрессидэ эсэргүү единэ фронтые байгуулха гэжэ би найданаб, тэрэнь хэзээ хэзээнэйхиһээ бата хүсэтэй байха. Энэ хадаа империалистическэ агрессидэ эсэргүү арюун тэмсэлдэ хитад арадта эсэсэй лаб илалтые асарха байна.

ТИБЕТ

(Справка)

Хитадай баруун урдахи хүбида оршон байдаг Тибедые «дэлхэйн һарабша» гэжэ нэрлэдэг. Энэ хадаа далайн нюруунһаа дээшээ 4—5 километр үндэртэ, орьёл торьёл хада уулануудаар хүреэлэгдэн байдаг орон гээшэ. Хойноһоонь Куэнь-лунь уула, урдаһаань ба баруун урдаһаань дэлхэй дээрэхи эгээн үндэр Эверест (8800 м) оройтой Гималайн хадануд хүреэлдэг.

Тибет хадаа Хитадай арадай республикын таһаршагүй хубинь мүн. Өөрынгөө газарай хэмжээгээр гансахан лэ Синьцзян провинцида хүрэнэгүй. Тибедэй газар дайдань урдаһаа хойшоо 1300 км, зүүн талаһаа баруулжаа хоёр мянган км ута юм.

Хойноһоо ба зүүн талаһаа Тибет хадаа Цинхай, Сикан, Синьцзян провинцинуудтай ба урда зүгһөө Индитэй хилэ ниилэдэг. Өөрынгөө газарай талмайгаар (1 млн. км.) Тибет хадаа Великобританиин, Франциин, Бельгиин, Голландиин ба Даниин газар дайдые нэгэдүүлһэнһээ һураггүй ехэ.

Тибет хадаа шэрүүн байгаалитай юм. Эндэ удаан үбэл боложо, хүйтэниинь 40 градуста хүрэдэг ба шанга һалхи шуурган болодог; зуниинь богонишье һаа, халуун юм. Тибедэй газар дайда ургамалнуудаар үгытэй, илангаяа баруун хойто хубинь хайр шулуутай губи тала болоно. Ой модон имагтал урда ба зүүн урда зүгтэнь дайралдадаг. Энэ орон ургамалаар хоморшье һаа, ан гүрөөлөөр элбэг. Эндэ һарлаг, гүрөөһэн, хандагай, антилоп бии; мяхаша арьяатанһаа—леопард, эреэн гүрөөһэн, шоно, гималайн баабгай элбэг. Малтамалнуудһаа Тибедэй газарта алтан, мүнгэн, зэд, түмэр, сере, нефть бии.

Тибедэй хүн зонойнь тоо 3 миллион болоно. Тэндэхи зон илангаяа нүүдэл малажалтай юм, һарлаг, хони, ута үһэтэй ямаадые үсхэбэрилнэ. Зарим газарнуудтаа, ехэнхидээ гол горхоной эрьеэр ячмень, просо, шэниисэ таридаг. Газар элдүүрилхэ хуушанай тулюур арга хэрэглэнэ.

Политическэ ба культурна центрынь 20 мянганһаа дээшэ хүн зонтой Лхасса город мүн. Энэ городынь түбэд зоной Хитадай бусад провинцинуудтай худалдаа наймаа эрхилдэг, зам харгычуудай уулзуур дээрэ тогтонхой. Тибедтэ түмэр зам гэжэ үгы юм. Тэндэһээ ангай арһан, нооһон газаа тээшээ худалдаанда гаргагдана; сай, торго, хлопчатобумажна бүдүүд, түмэрөөр хэһэн зүйлнүүд ба бусад товарнууд ондоо тээһээ эндэ асаргадана. Промышленность тон муугаар хүгжөөгдэнэ, нооһо ээрэдэг, металл болбосоруулдаг, ковёр оёдог бишыхан кустарна предприятинууд лэ бии.

Тибедэй дээдэ засаг баригшань ламын шажанай толгойлогшо—баяшуулай ба духовенствын түлөөлэгшэ, хизаарлагдахагүй эрхэтэй Далай-лама мүн. Үнэндөө засагынь регентнүүдэй гарта байдаг, тэдэнь дасангуудай ехэ ехэ ламанарһаа һунгагдана.

Тиимэһээ Тибедэй бүхы засагынь Буддын шажанай нэгэ һалбари болохо — ламанарай дасанай мэдэлдэ байна. Тэдэнэй хүн зониинь ямаршье политическэ эрхэ эдлэдэггүй, харин булта шахуу үзэг бэшэг мэдэхэгүй, мухар һүзэгтэйшүүл юм. Эрдэмдэ һуралсаха гээ һаа гансал баяшуулынь шадаха байна. Лхассада байһан хоёр һургуулинуудтань ехэ баяшуулайнь үхибүүд һурадаг. Тэрэ һургуулинуудынь засагай эмхи зургаануудта чиновнигуудые бэлэдхэдэг юм. Гүрэнэй бэшэ, үмсын һургуулинуудта һуралсахань ехэ үнэ сэнтэй дээрэһээ, таряашад хүүгэдээ эльгэхэ шадалгүй юм.

Тибедэй ажалша зониинь ядарал зоболонто, үлэсхэлэн муу байдалтай. Таряашадынь дасанда ба баяшуулда хүндэ хүшэр налог татабари түлэдэг. Үмсэдөө газаргүй таряашадай байдал бүришье тулюур хүндэ юм. Тэдэнэр помещигүүдэй зарасань болохо баатай болоно.

Тибедэй экономическа ба культурна талаар эды ехээр гээгдэһэн ябадалынь харин империалистнууд ба нютагай баяшуулай удаан дарлалтаар тайлбарилагдана.

Тибет орон хадаа Хитадай газар дайдын таһаршагүй хубинь мүн. Тибет тушаа Хитадай суверенитедынь хэдэ хэдэн уласхоорондын договорнуудаар ба хэлсээнүүдээр баталагданхай. Зуун жэлэй турша соо Хитадай энэ провинциие өөрынгөө шунахай гарта абаха гэжэ нэгэтэ бэшээр һэдэһэн Англи хадаа Тибедтэ Хитадай суверенитедые мэдэрхэ баатай болоо һэн. Энэнь Инди Тибет хоёрой хилэ тодорхойлһон 1890 оной договороор батадхагдаһан байха юм. 1906 оной апрелиин 27-до болоһон англо-хитадай хэлсээгээр мүн тэрэшэлэн Англи хадаа Тибет тушаа Хитадай суверенитедые мэдэрһэн байна. Эсэстээ, 1907 оной августын 31-дэ Росситай баталһан хэлсээгээр Англи хадаа Тибет тушаа Хитадай суверенитедые мэдэржэ, тэрэнэй дотоодын хэрэгүүдтэ хамааралсахагүй уялга абаһан байха юм.

Хахадколониальна Хитадай хүсэ шадалгүйе ашаглан, английска империалистнууд Тибедые Хитадһаа таһа татажа, өөрынгөө колони болгохо гэжэ хэдэн дахин оролдоһон байха юм. 1861 ондо тэдэнэр Сикким гэжэ бишыхан түбэд княжествые эзэмдэн абаһан байна. Энэ княжество хадаа Индиһээ Центральна Ази руу английнхидай добтолхо хэрэгтэнь сэрэгэй-стратегическэ плацдарм боложо үгөө һэн. 1904 ондо английска империалистнууд Тибедтэ буу зэбсэгээр добтолон орожо, Хитадай тус провинцида өөһэдынгөө нүлөөе үргэдхэхэ ба пошлинагүй худалдаа наймаа хэхэ тухай хэлсээ хэхые баадхаһан юм. Тибет хадаа Англида 2,5 миллион рупий контрибуци түлэхэ баатай болоо һэн. Английскэ дээрмэшэд түбэд дасангуудые тоноһон юм. Арбан жэл үнгэрһэн хойно 1914 ондо Англи хадаа Лхассын засагаархидые тэгшэ бэшэ шэнэ хэлсээ баталхыень баадхаа бэлэй.

Һүүлшын хэдэн арбаад жэлнүүдтэ английска империалистнуудаар тухирагдаһан Далай-лама регулярна түбэд арми байгуулха ябадалда ехэ анхарал табяа. Тибедэй сэрэгэйнь хүсэн 20 тухай мянган хүн болоно. Энээнһээ гадуур дасангуудай дэргэдэ регулярна армиин резерв болохо зэбсэгтэ ламанарай хамгаалгын отрядууд бии. Түбэд сэрэгүүдые ехэнхидээ английска офицернүүд һургадаг.

Дайнай һүүлээрхи жэлнүүдтэ мүн американска империалистнуудшье Тибедтэ бага бэшээр һаналаа табидаг болоо. Хитадые өөһэдынгөө колони болгохо гэһэн оролдолгонуудайнгаа буруу һүрэхэдэ американска империалистнууд Тибедтэ нэбтэрэн орохые ба тэрэниие Хитадай арадай республикада эсэргүү тэмсэхын ба Зүүн-Урдахи Азиин арадуудай национально-сүлөөрэлгын хүдэлөөе дарахын тула сэрэгэй-стратегическэ плацдарм болгохын хойноһоо үсэд оролдоно.

«Женьминжибао» гэжэ бейпинскэ газетын мэдээсэһэнэй ёһоор, американска империалистнууд бүри японо-хитадай дайнай үедэшье Тибет руу өөһэдынгөө тагнуулшадые эльгээдэг байгаа. США-гэй Иэльскэ университедэй дэргэдэ «түбэдэй культурын» тусхай колледж байгуулагдажа, Хитадай энэ провинци руу эльгээгдэхэ тагнуулшадые бэлэдхээ һэн. 1949 оной августда журналист Л. Томас гэгшын хүтэлбэри доро американска бүлэг тагнуулшад Тибет руу эльгээгдээ.

Англо-американска агентнуудай тухирдаһаар Лхассын хархис засагаархид энэ жэлэй январьта США ба Англи руу «һайн сэдьхэлэй мисси» гэдэгүүдые эльгээһэн юм. Эдэ миссинүүдэй зорилгонь хадаа Тибедые Хитадһаа таһалха ябадалда американо-английска империалистнуудай дэмжэлгэ олохо гэһэн удхатай байгаа. Зүгөөр түбэд арад хадаа Лхассын правительствын урбагша политикада эсэргүү тэмсэжэ, Хитадай арадай республикын туг доро бүхы хитад арадтай нэгэдэхэ гэһэн шиидхэбэри мэдүүлээ һэн.

Январиин һүүлдэ Ганьсу, Цинхай, Сычуань ба Сикан провинцинуудай түбэд яһанай хүн зоной суглаан Ланьчжоуда (Ганьсу провинци) үнгэрһэн байна. Суглаанда хабаадагшад хадаа Тибедые англо-американска империалистнуудай эзэмдэхэ гэһэн түсэбүүдтэ эрид буруушаалые Баруун-Хойто Хитадай хахад миллион түбэд яһанай хүн зоной нэрэһээ мэдүүлээ. Түбэд зоной энэ мэдэрэлые простой түбэд эхэнэр Цзе Жень-Наму гэгшэ ехэ тодоор харуулаа. Тэрэ иигэжэ хэлэбэ: «Хитадтахи түбэдүүд бэшэшье яһатан гарай табан хургада адлихан ба тэдэниие һалгаажа болохогүй».

Мао Цзе-дунда ба Чжу Дэдэ Тибедэй олониитын түлөөлэгшэдэй эльгээһэн телеграмма соо иигэжэ хэлэгдэнэ: «Тибедые сүлөөлхын хархис этэгээдүүдые усадхахын тула, гадаадын империалистнуудые Тибедһээ намнахын, Баруун Урда Хитадай национальна оборонные бэхижүүлхын тула ба Тибедэй арадые сүлөөлхын тула дары сэрэгээ арми эльгээхыетнай түбэд арадай үмэнэһөө гуйнабди».

Хитадай арадай республикын арадай Центральна правительство хадаа Тибет тухай асуудалые эбэй ёһоор шиидхэхын тула али болохо оролдолго гаргаһан байха юм.

Түбэд арадай делегацитай тэдэнэр хэлсээнүүдые хэхээр бэлэн байгаа. Зүгөөр энээниие англо-американска империалистнууд элдэб аргаар һаатуулһан байха юм. Тэдэнэр Тибедэй делегациие зууран барижа, Хитад руу ошохыень зүбшөөрөөгүй.

Гэбэшье, үнэн хэрэгэй бүтэлгэ ябадалые юушье һаатуулжа шадахагүй. Өөһэдынгөө һайн һайхан миссиие дүүргэн, Тибет руу добтолһон Арадай-сүлөөлэлгын армиин октябриин 19-дэ Лхассаһаа 600 км зүүн-хойшоо байдаг, стратегическэ шухала пункт болохо Чанду (Чамдо) городые сүлөөлөөд, тус провинцида саашаа дабшажа ябана.

Тибедэй арад зон Арадай-сүлөөлэлгын армиин сэрэгшэдые угтажа ехэ баяр баясхалантайгаар угтана. Хитадай арадай республикын таһаршагүй хуби болсхо Тибедэй феодальна ба империализмын хорото һабарһаа бүхыдэнь сүлөөлэгдэхэ үдэр холо бэшэл.

В. Федоров.

Харюусалгатай редакторай орлогшо Ц. Б. БУДАЕВ.

Адрес редакции: г. Улан-Удэ ул. Ленина, 26. Телефоны редакции: редактора—23, заместителя редактора 7-85, отв. секретаря—3-23. Отделов партийной жизни, культуры и быта—4-52, сельскохозяйственного и промышленности—6,84, мест. информации и писем—6-84. Для междугородных переговоров — 16.

Н—02445. Типография Управления полиграфической промышленности, издательств и книжной торговли при Совете Министров БМАССР. Тираж 10.000